

ॐ २

100
2000

॥ अथ हिरण्यकेशीदर्शपूर्णमासत्रययोगः
प्रारंभः ॥

हि. द. प्र.

१

श्रीगणेशायनमः॥ ॥ अथ हिरण्यकेशीदशौषधौषमासाध्वयुयुजमानामीध्रब्रह्मप्रयोगः
॥ प्रातरग्निहोत्रानंतरं रंभेष्वासीनो दभो धारयमाणो यजमानः पत्न्या सह प्राणानायम्य दे-
वाकालौ संकीर्त्य श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं पौषमासेष्वायश्ये। दशौषधौषमासेष्वायश्ये। अस्यां पौ-
षमासेष्वा अध्वर्युत्वा महं वृणे। अध्वर्युः भविष्यामि। इत्युक्त्वा गार्हपत्या दाहवनीयमुद्धृत्य द-
क्षिणामिध्रप्रणीया दाहवनीयं प्रणयति। मर्माग्नेवर्चो विहवेष्टस्तु वयं त्वंधानास्तनुवं पुषम।
मत्पुनस्तां प्रदिशुश्च तस्मै स्वयाध्वसेन पृतेना जयेम। आ दाहवनीयमन्वा दधानि। यज-
मानो ध्वर्युश्च अग्निं गृह्णामि सुरथं योमं योभूय उद्यंतं मारोहं तिस्र्युमद्वे। आदिसंज्योतिषां ज्यो-
तिरुत्तमः २१ वो यज्ञाय रमतां देवताभ्यः। वसूस्तु दानादित्यानि देवा सुह देवताः। ताः पूतुः प-
रिगृह्णामि स्व आयतने मनीषया। इमान् नृजं पंच दशौषधौषमासे प्रविष्टास्तान् देवान् परिगृह्णामि प्रवः अ-
ग्निर्हव्यवादिह नानावह तु पौषमासः हविरे दमेषां मयि॥ पौषमास्या॥ त्वामा वास्यः हविरे

२ आदावधर्युः २

दमेषांमयि। अमावास्यामाहवनीयेन्वाधीयमानेजपतः॥ अंतराग्नीपुत्रावोदेवसुः सदसा
गमन। तान्पूर्वः परिगृह्णामिस्वआयतनेमनीषया। अंतराग्नौतिष्ठजपतः॥ अध्वर्युः मम
देवाविहवेसंतुसर्वेइंद्रावंतोमरुतोविष्णुरग्निः॥ ममांतरिक्षमुरुगोपमस्तुमत्सुवान्तः पवतां
कामेअस्मिन्। गार्हपत्यमन्वाद्धाति॥ यज्ञमानेध्वर्युश्चइहप्रजाविश्वरूपारमन्तामुनिं
गृहयन्तिमुभिसंवसानाः॥ ताः सर्वेः परिगृह्णामिस्वआयतनेमनीषया। इहपुत्रावोविश्वरूपा
रमन्तामुनिगृहयन्तिमुभिसंवसानाः॥ तान्पूर्वः परिगृह्णामिस्वआयतनेमनीषया। गार्हपत्येन्वा
धीयमानेजपतः॥ अध्वर्युः मयिदेवाइविण्मायजंतोमय्याग्नीरस्तुदेवदत्तिः। दैव्याहोताराव
निषंतुपूर्वेरिषास्यामन्तुनुवांसुवीराः॥ दक्षिणाग्निमन्वाद्धाति॥ यज्ञमानेध्वर्युश्चअयंफिन्ना
मग्निरवाइव्यापितुभ्युआ। तं पूर्वः परिगृह्णाम्यविषन्तः पितुंकरत। दक्षिणाग्नावन्वाधीयमानेज
पतः यज्ञमानः इदमग्निज्येष्ठेभ्योवसुभ्योयुजं प्रववीसीदमुह मिद्रेज्येष्ठेभ्योरुडेभ्योयुजं प्रववी

न। २

ह म

[illegible]

हवनीयं
क्षिण

देवहिनी

वृत्तपतेः

तमुपनिष्ठते ॥ अग्नेर्वृत्तं च विष्णोः सितच्छेकेयुं तन्नेराध्यतां ॥ अग्निं ॥ वायुं वृत्तपतेः ॥ वायुं आदि
 त्ववृत्तपतेः ॥ वृत्तपतिं ॥ अध्वर्युः देवो वः सविता प्रापेयन्नुश्रेष्ठतमायकर्मण आप्ता यध्वमग्नि
 या इन्द्राय देवभागमृते स्वतीः पयस्वतीः प्रजावती रतमावा अयस्या मावस्तेत इन्द्रा तमा घश
 सः ॥ ग्राः प्रस्थापयति ॥ नद्रे द्रायेति महेंद्रया जिनः ॥ रुधा अपः सुप्रपाये पिबंती शतमि
 द्राय शरदो रुहानाः ॥ रुद्रस्य हृतिः परिवोहणक्षु ॥ प्रस्थिता अनुमंत्रयते ॥ ध्रुवा अस्मिन् गोपे
 पतौ स्यात्पतवद्दी ॥ गृहनाभि पयवितर्तते ॥ यज्ञमानस्य पुरा स्यादि ॥ अग्न्यागारे पुरस्तात्प्रतीची
 शारवा मपद हति ॥ अत्रामावास्या यावदं कृत्वा वेदिं प्रागुत्तरस्मात्परिखाहत्करोति ॥ देवस्य
 त्वासवितुः प्रसुर्वेश्विनो वीह भ्यां हृत्तो हस्ताभ्यामाददे ॥ असिदमादते ॥ यज्ञस्य घोषदसिभा
 हं पसमुपतिष्ठ ॥ प्रत्युष्टः रसः प्रत्युष्टः अरातयः गार्हपत्ये निष्ठयति ॥ उर्वतरि सुप्रहि ॥ प्राची
 नमुदीचीनं वा मिप्रवक्ष्या ॥ दिक्स्थितोऽसि ॥ अभिप्रेतान् न मेकं ॥ तं वमुस्तजति ॥ देवानां परिश्रुतम

हि. २. प्र.

३

सिबुषेर्वज्रमसि। अन्यं परिषोति॥ पशूनां त्वाभागमुत्सृजामि। परिषृतस्तेकाद्वेदादर्भना।
आवुत्सृजति॥ दूदं देवानां। परिषृतानमिमृशति॥ इदं पशूनां। उत्सृष्टं॥ देवस्य स्वांभ्यां व
अ० ध० अ० हि देवसदनसारभे। विश्वशाखेष्वभिपद्यते॥ देवेभ्यस्त्वार्धवर्हिभ्यः। उर्ध्वमुन्ना
ष्टि॥ देववर्हिर्मातान्वद्वातिर्येक्यवन्तेराध्यासां असिहं निदधाति॥ याताता ओषधयो देवर्षः
स्मियुगंपुरा॥ तासां पर्वराध्यासं परिस्तरमाहरन्। इत्यभिमन्त्र्य॥ आच्छेत्ताते मारिषा। आ-
च्छिन्नं त्वपुडपस्पृश्य। सनखं मुष्टिं दातिसप्रत्नरः॥ एवं देवस्य त्वसाद्याच्छेत्ताते मारिष
मित्यंतं प्रतिमुष्ट्या वर्तते। अयुजो युजो वामुष्टीन्निधनानि वालुनोति॥ नृक्षी विरोह। आत्तवा
नमिमृशति॥ सुहस्रवल्गाविवृयः सहस्रमा। आत्मानं प्रत्यमिमृश्या पश्य पश्य रूप॥ अदिसेरा
स्मासि। प्रदक्षिणः सुल्बमावेष्टयति॥ अयुपित्तयोनिः। प्रतिदधाति। त्रिधातुपंचधातुवा
धातौ धातौ मंत्रमावर्तयति॥ पृथिव्याः सृष्टं चः पाहि। प्रागग्नौ मुदगं सुल्बं निदधाति॥

जं वा

परिभोजनोपमुनपरांजोचादेववर्हिः सुतवत्त्वां

अपरिमितानां परिमिताः संनत्ये सुकृतायुक्। एनोमानिगो कनसच्चना हंपुनरुस्याय बहुल
 भवंतु। बहिरभिभंभ्यः॥ सुसंभृतात्वा संभरामि। शुल्बे निधनानि संभरति। प्रतिनिधनं संत्राहति
 ॥ अलुभितो योनिः॥ उत्तमे निधने प्रसरमादधाति॥ इंद्रायै सुन हनं। संनत्यति॥ पूषा ते मंथि
 गंभ्रातु। प्रहसिषं मंथिमा वेष्टु॥ सते मास्यात्। पुरस्तात्सत्यं च मुपकर्षति॥ औपस्त्वामश्वि
 नौ त्वामृषयः सह मा मृजुः॥ बर्हिः सूर्यस्परमिभिरुषसीके तुमारमो बर्हिरारभते॥ इंद्रस्य
 त्वा बाहुभ्यामुद्यच्छे। उद्यच्छते॥ बृहस्पते मूर्धा हरामि। शीर्षं न धिनिधाय बृहरति॥ ऊर्वं तरि
 संप्रेक्षे। प्रत्येति॥ अदित्याः सदुआसीदा परिधिदे शंत वेद्यनधः सादयति॥ अत्र पौर्णमास्यां
 ब्रतं विद्युदसीत्यादि ब्रतपस्य पस्यानांतं॥ देवंगममसि। आसन्तमभिमंत्रयते॥ अदित्यास्ता
 पश्ये सादयामि। गार्हपत्यदे उपरि निदधाति॥ प्रागणसुदगमं वा शुल्बं निदधाति॥ य
 त्कस्तोरुपंकृत्वा प्राविशुस्त्ववनुस्यतीन्। तत्तत्त्वामेकविंशतिधा संभरामि सुसंभृता।

३२ प्र.

४

त्रीन्परिधी ५ स्तित्वः सुमिधायुता पुरनु संचुरावाः पुत्रे वं नक्षत्राणि ५ संभरामि
 सुसंभरता ॥ स्तित्व इधम ५ संभरति ॥ कृत्वा स्यात्स्वरं छंदं व पुरश्चरसंभारं सत्वा संनत्यति
 ॥ पूषातेर्गंधिर्गंधात् ॥ प्रहसिष्यंमंथिमावेष्ट्य ॥ सतेमास्यान् ॥ पुरस्तात्प्रसज्य ॥ अ ॥ वृष ॥ चसुप
 कषसादयामि ॥ वहिषा सह निदधानि ॥ वेदोसिमेतत्तदेव वेदं देवभ्यो वेदो भवत्तेन नृद्यं वेदो भूया
 ॥ दधोणां वेदं कराति ॥ तृणास्मादेशे परिवासयति ॥ इधमप्रवृत्तानि वेद परिवासनानि च सदृशै
 दधानि ॥ अं न वेदिशाखायाः पलाशा निप्रसोशा सवो ॥ नि सुतुनः परिवा स्य ॥ पुत्रे वं नक्षत्राणि ५ संभरामि
 परिदेवमधारयन् ॥ इदं यदुदिः कृष्टं नः शिवः ॥ श्रुत्वा भवा सिनः ॥ नमप वेष्टं कराति ॥ शाखारहिते
 यस्य कस्यचित्काष्ठस्योपवेष्टः ॥ त्रिहृदममं पविशं कृत्वा ॥ त्रिहृत्संलुशेदुर्भेदं यास्याद्विज्ञा संमितिः ॥
 युजे पवित्रे पोतुतं संपयोदुव्यं करातु मे ॥ मृते मृतं सुपसृज्य तमे गेन गंधिं कराति ॥ वस्तुना पवित्रं म
 सिश्रुतधारमिति वा ॥ पर्वण्यजमानः स्वयमग्निं होत्रं जुहोति ॥ यवाग्वा मावास्या यां संनयतस्तस्या

उच्छेपणमातंचनार्थे निदधाति। अध्वर्युः सायं हुते निहोत्रे। उत्तरेण गार्हपत्यं दधी-स ५
 स्तीर्य दंड ५ सान्नाय्य पात्राणि प्रक्षाल्य न्येत्विप्रमुनक्ति-अग्निहोत्रहवणी मुखामुपवेष्ट ५
 शाखापवित्रमभिधाने निदाने दोहनपात्रं विधानार्थपात्रमिति॥ समावप्रच्छिन्नाग्नौ दर्भौ
 प्रादेशमात्रौ पवित्रे करोति-पवित्रे स्थैवेक्ष्मवीवायुवीमर्नसा पुनोतुत्तपं कांश्वां तर्धो यच्छि
 नन्ति न नखेन। अपउप स्पृश्य॥ इमौ प्राणा पानौ यज्ञस्यो गानि सर्वेशः। आप्यो यंतो संचरतां
 पवित्रे हव्यशोधने। अभिमंत्र्य॥ विस्रोमं न सा पूते स्थः। अद्भिरुन्मासि। गां दोह पवित्रे रज्जु
 ५ सर्वा पात्राणि शृंधता संप्रेष्यति॥ अग्निहोत्रहवण्यां पवित्रां तर्हि ता यामप आनीर्य-दु
 वावः सवितोत्पुनातु। अछिद्रेण पवित्रेण। वसोः सूर्यस्य रश्मिभिः। उदग्ग्राभ्यां पवित्राभ्यां
 त्रिरुत्पुनाति॥ आपो देवी रमे पुवो अग्ने गृध्रो नृमं यज्ञं नयुता ग्ने यज्ञपतिं धत्त युष्मा निदो
 रणी तद्वत्तये ययमिन्द्रमरुणी ध्वं हवृत्तये प्रोक्षितास्य। अनुमंत्रयते॥ उत्तानानि पात्रा

५
 णिरुक्त्वा ३३ ध्वं देव्यायु कर्म णो देवयुज्यायै । त्रिः सवीमिरन्दिः प्रोक्षति ॥ एता आचरन्ति मधु
 मुरुहानाः प्रजावन्ती ये शसौ विश्वरूपाः । बुद्धं मेवं तोरुपजायमाना दुहचरं शैरमयतु गावः । गा
 आपतीः प्रतीक्षते ॥ धृष्टिरसि ब्रह्मयच्छ । उपवेषमादाया निरूढं जन्यं भव ५ सहते न यं हि
 षः सुभ्रतायश्च यध्वं । तेन गा हं पत्या ॥ ३३ ॥ दुहो चो गारा निरूढः ॥ मातुरि श्वना
 धूमौ सिद्यौ रसिष्ठिष्वसि विश्वधाय आसि परमेण धान्नाद ५ हं स्वमाह्वः । तेषु कुम्भो मधि
 श्रयति ॥ भ्रूणा मंगिरसां तपसा तप्त्वा अंगारेः परीर्यै ॥ उपस्त्वामि प्रकृतात् ॥ संप्रेष्य
 ति ॥ वस्त्रं नोपवित्रं मसि सुहोस्त्रैरं ॥ कुम्भां प्रागग्र ५ शाखापवित्रमादधाति । उदकप्रातः
 ॥ अन्वारभ्यवाचं यच्छति धारयन्नास्ते ॥ आदित्ये रात्रौ सि । अमिधानीमादत्ते । त्वं नी निदा ॥ हेरव ॥
 ने ॥ पुषासि । वत्समुपस्त्वजति ॥ दोष्माहा उपस्त्वामि ॥ विहारंगोचोपस्त्वामि मंतरेण मासे च
 रिषा संप्रेष्यति ॥ अयुक्ष्मार्कः प्रजयास ५ स्तंजामि रुचस्योर्षेण बहुला मेवं तीः ॥ उपस्त्वामि

मनुमंत्रयते॥ ऊर्जपयः पिन्वमाना घृतं च जीवो जीवती रूपं वः सदे यं । उपसन्नां ॥ द्यौश्च
मेयुजं धृविचुसं दुहातो धाता सोमेन सुहवार्तेन वायुः । यजमानायुदविषं दधातु । दुह्य
मानो ॥ उत्संदुहंति कुलशं चतुर्वितुमिंशं देवो मधुमंती ५ सुवविदं । तदिंद्राग्नी जिन्वत
५ स्तुतावत्तद्यजमानममृतत्वे दधातु । धारायोषमनुमंत्रयते ॥ दोग्धा हरति तं सच्छ
ति । कामधुक्षः प्रणो ब्रह्म होद्राय हविरेन्द्रियं । महं शयेति वा ॥ गंगां यस्यां देवानां मनुष्या
णां पयोहितं । गोधुगा च ये ॥ साविस्त्रायुः । प्रत्युच्य ॥ देवस्त्वा सविता पुनातु च सोः पवि
त्रेण शतधारेण सुपुवा ॥ कुंभ्या मानयति ॥ एवं ऋषासीत्यादियदन्यत्सं प्रेषाते नोत्तरे
दोहयति ॥ यमुनां यस्यां देवहितं । साविस्त्रव्यचाः । द्वितीयां ॥ सरस्वती यस्यां देवहितं ।
साविश्वकमी ॥ तृतीयां ॥ तिस्रो दोहयित्वा बहुदुग्धोद्राय देवेभ्यो हव्यमाप्पायतां पुनर्व
त्तिभ्यो मनव्येभ्यः पुनर्दोहाय कल्पतां । त्रिः संप्रेष्यति ॥ विष्टस्रवा गनन्वारभ्योत्तरा दो

ह. ह. प्र.

६

यति तत्त्वो वा। सर्वा सु दुग्धा सु हुतस्तोको हुतो नृ सो ग्नये ह हुते नाका यस्माद्वा वा दधि
 वीभ्यां। विप्रो नु मे त्रय ते॥ द्यौश्चै मे। सा न्या यो॥ हो ह न सं क्षा त्म्यः। सं द्यध्वं ता वरी रु
 मिणीर्मधु मत्तमा मुद्रा धनस्य सा तये। कुम्भामानयति॥ अ पयित्वा त्स्त्री केन सर्पि
 षामिघाये॥ ह ५ हगा ह ५ ह गो णा भति मा बो य स प तो रि ण त्। क र्ष नि वो द गृ हा स य
 ति॥ सो मे नृ त्वा तं नृ च्यो। ज्यु दधि। महें द्रा य दधि इति वा। शी ते गु धं कृ त्वा त न क्ति। यु
 त्स्यु सं तं ति र सि यु त्स्य त्वा सं तं ति म नु सं तं नो मि। अग्नि हो त्रो च्छे ण ण मा न य ति
 । आपो ह विष्णु जा ग्ते त्व यो दे वे षु जा ग्मे थ॥ ए व म स्मि न्न य ते य ज मा ना जा ग्ते ता अ
 पि धा ना र्धे पा त्रे प आ न य ति॥ अ द स्त म सि वि र्त्न वे त्वा यु ता यो म्यु हं। अ पि द धा ति
 प्रु अ रि र्त्ते न पा त्रे ण याः पू ताः परि शे र्ते। अ पि द धा ति। य दि म न्न यं स्या त्त्त णो का
 षं वा नु प्र वि ध्ये त्॥ इ मो पु णे च्च द्मे च्च दे वा ना ५ हव्य शोध नो। प्रा त् वे षा य गो पा य वि स्तो

हेरव
॥ ६॥

हव्य ५ र्हिरक्षसि। उन्मुच्यशाखा पवित्रं प्रजातं निदधाति। तत्प्रीशमो मयी ॥ विस्रो
 हव्य ५ रक्षस्व। सा न्याये गार्हपत्यदेशे उपरि निदधाति। अन्यो शाखा माहृत्य तथा दमैर्वा
 प्रातर्दोहाय वत्सान पाकरोति ॥ परिस्त्रणी तु परिधत्तुग्निं परिहितो ग्निर्यजमानेभ्यु
 नक्तु। अथा ५ रसुओर्षधीना ५ सुवर्णो निष्काद्रुमे यजमानस्य संतु कामुदुर्घा अमुं
 त्रामुभिन्लोके। संप्रेष्यति ॥ उदगग्नेः प्रागग्नेश्च दमैरग्नीन्य रिस्त्रणाति। आहवनीयं परि
 स्तीर्य गार्हपत्यमथ दक्षिणाग्निं ॥ यजमानः। उभावग्नी उपस्त्रणुते देवता उर्वव संतु मे।
 अहं ग्नाम्यानुर्षवसा मिमस्युगो षतये पुष्टन्। साये प रिस्तीर्यमाणे षुज पति ॥ एतत्क
 लोपवसत्यमायां ॥ पौर्णमास्यां तु एवैदुरग्न्यन्ताधानमग्निं परिस्तरणं च। श्वो भूत
 इध्मा बर्हिर्वेदं च करोति। सद्यो वा सर्वं करोति। सद्यस्कात्नाया मुपरिष्ठादेदकर्मणो
 ग्नीन्य रिस्त्रणाति। प्रातरग्निं होत्र ५ हुत्वोदित आदित्ये पौर्णमास्यास्तं चैव यक्रमय

अध्वर्युः

यति प्राग्दद्यादमावास्यायाः॥ अध्वर्युः क्रमं ऋषीं देवेभ्यः शक्यं पापो प्रक्षाल्य॥ युजस्य सं
ततिरसि युजस्य त्वा संतत्ये स्तृणां मि संतत्ये त्वा युजस्य॥ गार्हपत्यात्संतता मुत्तपराजी
५ स्तृणां त्वा हवनीयात्॥ तस्मादक्षिणां॥ तस्मा मुत्तरां॥ दक्षिणेना हवनीयं ब्रह्म
यजमानयोः सद्ने करोति॥ पूर्वं ब्रह्मणेऽपरं यजमानाय॥ उत्तरेण गार्हपत्यं दभो
न्त्स॥ स्तोत्रं दं पात्राणि प्रक्षाल्य न्यं चि प्रयुनक्ति॥ स्पर्शं कपालानि॥ अग्नि होत्र हव
णी ५ शरपे॥ कस्माजिने शम्भो॥ उत्तरखलं मुसले॥ दृषदमुपलं॥ स्तुवं जुहो॥ उपभृतं धु
वां॥ आज्यस्थाली कुटुं॥ पात्रं मेक्षणं वेदं प्राशिन्नहरणं॥ प्रणीता प्रणयन मिडा पा
त्रं॥ एकामन्वाहा ये स्थाली प्रातर्हो ह पात्राणि सदेतां॥ यजमानो योक्तं च
तुर्धा करण पात्राणि॥ उपवेशे निजे च न पात्रं॥ वेदायाणी ध्म प्रजश्च नानि यजमान
भाग पात्रं॥ अत्रासन्नयतः पवित्रे करोति पूर्वयुः कृते सन्नयतो धार्यते॥ यजमा
३ षड् उर्यामुपवेशं शारदापयिषं अग्निधनीं तिरावे दोह नपात्रं
यजमान भाग पात्रं

प्राज्ञं
स्ति

विष्टि

किं

होत्र

क

तत्र

यजमान

क्र

३

५ प्रजापतिः उपरिणा हवनीयः

स्वर्गतिः
रजसावः उपरिणा हवनीयः दक्षिणातिः क्रमः विहादीशान्याः सत्तमः निरसाः उपरिणा हवनीयः
नः भूपते भुवनपते मुहूर्तो भूतस्य पते जुं ह्मा णो त्वा वृणो महे॥ ब्रह्मा अह भूपतिरु
ह भुवनपतिरुहं म हतो भूतस्य पतिर्देवेन स वित्रा प्रसूत आर्त्विज्यं करिष्यामि देवं स
वितरेत त्वा वृणते ह हस्यतिर्देव्यं ब्रह्माणं तदहं मनसे प्र ब्रवीमि मनो गायत्रि ये गायत्री
त्रिष्टुभे त्रिष्टुभे जगत्त्यनुष्टुभे त्रिष्टुभे ह हत्ये ह हती पु इये पृथ्वीः प्रजापतये प्रजा
पतिर्विश्वेभ्यो देवेभ्यो विश्वे देवा ह हस्यते ये ह हस्यतिर्देवा नी जु ह्मा हं मेनुष्याणां भूमि
वुः सुवः॥ वृतो जपति॥ वाचस्य ते युतं गोपाया अपरेणा हवनीयं दक्षिणा ति क्रम्य॥
अहं देधिषु व्योद तस्तिष्ठान्यस्य स दने सीदुर्यो स्म त्या कतरः॥ ब्रह्म सदना त्त्वं निर
स्या प उपस्थ श्य॥ उन्निवत उ दुदतश्च गे षे पातं मा घावा दधि वी अवा ह॥ उपविशति
॥ इदमहमर्वांश्वसोः स दने सीदामि प्रसूतो देवेन स वित्रा ह हस्यतेः स दने सीदामि त
दग्नेये प्र ब्रवीमि तद्वा य वे त स्त यो यत स्त यिष्ये आ हवनीय मभिमुख उपविशति॥ य
विहादीशान्याः सत्तमः निरसाः उपरिणा हवनीयः

जमानः - अपरेणा दवनीयं दक्षिणानि क्रम्य तस्मिन् निरसनादकृत्वा म्यायत न ३ १५
शर्ति॥ अध्वर्युः दक्षायत्वा प्रणोता प्रणयने च नमसमादत्ते॥ वानस्पत्यो सि देवेभ्यः
शुभं धत्वा वानस्पत्यो सि देवेभ्यः शुभं धत्वा वानस्पत्यो सि देवेभ्यः शुभं धत्वा त्रिः प्रक्षा
लयति॥ अपरेणा गार्हपत्यमुपविश्य कोवोग्रह्णाति सवोग्रह्णातु कुस्मेवोग्रह्णाति
स्मेवोग्रह्णाति पोषायवः॥ पवित्रां तर्हिते पात्रे पआनयति॥ अनया पथि व्यावोग्र
ह्णाति॥ उपबिलं हरयित्वा प्रोक्षणीं वदुस्त्यामिने च यते ब्रह्मन्नपः प्रणेष्यामियज
मानवाचं यच्छा सं प्रप्यति॥ ब्रह्मा प्रणययज्ञं देवता वर्धयेतां नाकस्य पृष्ठे यजमानो
अस्तु॥ सप्तपर्णां सुकृतां यत्र लोकस्तत्रै सं यज्ञं यजमानं च धेहि॥ ॐ प्रणय॥ प्रसौति
॥ यजमानो वाचं यच्छत्या हविष्करणे॥ अध्वर्युः प्रसवउक्ते प्रणयन्वाचं यच्छतितां
हविस्सजते॥ कोवैः प्रणयति सवः प्रणयत्वपो देवीः प्रणयामियज्ञं स ५ सादयंतु न॥
१ कृतवि १

हेरव
८

इरं मदं तोर्धत एषा उदाहृतः सहस्र षो षं यजमाने न्येचतीः । स्पर्पे नो पयस्य समं माणि
 धीरयमाणो दक्षिणेनाहवनीयमविर्षिचनरति ॥ यजमानः । भूश्च कश्च वा च्छर्क्षगी
 श्ववद्वरवेचध ५ श्वन ५ श्व ५ श्वैकाक्षराः पदं शमाविराजो या इदं विश्वं भुवनं व्या
 न २३ स्तानो देवी स्तरसा संविदाना स्वस्ति यत्ते न यतु प्रजानतोः । प्रणीताः प्रणीयमाना
 अनुमंत्रयते ॥ अध्वर्युः ब्रह्मरतास्य को वो युनक्ति स वो युनक्तु विश्वेभ्यः कामेभ्यो दे
 वयज्याये । उत्तरेणाहवनीयं दर्भेषु सादयित्वा दर्भैरपि दधाति ॥ यजमानः ० ब्रह्मर
 तास्य को वो युनक्ति स वो युनक्तु विश्वेभ्यः कामेभ्यो देवयज्याये । साद्यमानाः । कस्त्या यु
 नक्ति स त्वी युनक्तु । यत्ते युनक्ति ॥ अध्वर्युः । यद्येते प्रत्येत्य स्पर्पे पात्रैः सह निधाय । संवि
 शंतां देवीं विशः पात्रा ~~अ-य-आ-अ-य~~ णि देवयज्याये । स १ विचित्रं पाणिना पात्राणि
 संमृशति । संभवतां सकृन्मेतुः । असंभवतां मंत्रावृत्तिः ॥ दक्षा यवानस्य त्यासि । अग्नि

है. द. प्र.

९

होत्रहवणीमादत्ते ॥ तां सव्येकत्वा वेपायत्वा ॥ १० ॥ प्रत्युष्टु ५ रक्षुः प्रत्युष्टु अरांत
यः ॥ आहवनीये गाहं यत्येवानिष्टपति ॥ यजमानहविर्निर्वप्यामि ॥ यजमानमामंत्र
यते ॥ यजमानः ॥ ॐ निर्वप ॥ प्रत्याह ॥ अध्वर्युः ॥ उर्वेत रिक्षमन्वेमि ॥ गच्छति ॥ अपरेण
गाहं पत्यमुपविश्य व्रीहि मंतोयव मंतो वा पात्री निधाय दक्षिणतः स्फुप्तमुपकृष्य स
वीन्धु कटमंत्रान्ते पत्र ॥ धरं सिधुर्वधुर्वेतुं धुर्वेतुं योस्मान्धुर्वेतुं धुर्वेतुं योस्मान्धुर्वेतुं
मः ॥ त्वंदेवानां मसि ससितं मं पप्रितं मं जुष्टं तं मं वदितं मं देव हतं मं ॥ विष्णुस्त्वोक्तं
स्तौ ॥ अङ्गुतामसि हविर्धीनुद ५ हस्वमाह्लाः ॥ मित्रम्यत्वा चक्षुषा प्रेक्षे मामेमां संविक्ष्या
मांत्वा हि ५ सिधं ॥ कुरुवाताय ॥ मित्रम्यत्वा चक्षुषा प्रेक्षे मामेमां संविक्ष्या मांत्वा हि
५ सिधं ॥ पुरोडाशीयान्धेक्षते ॥ ऊर्जधत्स्व ॥ पुरोडाश्या नभिम्प्रशति ॥ पयो मयि धेहि ॥
आत्मानं प्रत्यमिम्प्रश्या पउपस्पृश्या ॥ अपहत ५ रक्षे ॥ ततस्त्वर्णलोष्टं वा निरम्या पउ

॥ हेरव ॥

९

पश्य श्यौचिन्तिः स्रुक् स्रुत्तमाज्यो वाग्वेदिः। आधीतं बृहिः। केतो अग्निः। वित्तं तमग्निः।
 वाक्स्पतिर्होता। मन उषवृक्ता। प्राणो हविः॥ सामाध्वर्युः। दश होतारं व्याख्याय श्वर्येण
 वित्रे निधाय। यच्छेतां च गोपीथाय वो नारातये। मुष्टिं पुरयित्वा स्रुच्यो व्यादि
 वस्यत्वा स० भ्यामुग्नये जुष्टं निर्वपामि। पवित्रो तर्हि तेश्वर्ये चतुरो मुष्टीन्निर्वपति।
 त्रिर्यजुषात्संस्तीचतुर्थी॥ यजमानः। अग्निश्चेतारमिह त ५ हुवे देवान् यत्तिया नि
 हयान् रवामहे॥ आयं तु देवाः सुमनुस्यमाना वियं तु देवा हविषो मे अस्य। हविर्निरू
 प्यमाणमनुमेन्नयते॥ अध्वर्युः निरूप्यान्वावपति। एतेनैव कल्पेन यथा देव तमु
 त्तरं॥ इदं देवानां॥ निरुक्तास्तानभिम्भशति॥ इदं मुनः सहा यतो धिनिर्वपति॥ स्थाल्यै
 ल्वनारोत्यै। निरुक्तानेव॥ पुरोडाश्यानादाय। इदं महं निर्वरुणस्य वा शात्र॥ उपनिः
 सर्पति॥ सर्वरुभिर्विर्यये। सर्वे यजमानो वीक्षते॥ वैश्वानरं ज्योतिः। आहवनीयं परे

द.प्र. क्षते ॥ २५ ॥ हेतुं दुःखावापयिष्योः जपति ॥ स्वाहा वा वा पृथिवीभ्यो ॥ स्कन्धानमिमं नय
 ते ॥ उर्वेत रिक्षमन्विहि ॥ अग्निं च ॥ गच्छति ॥ अदित्यास्त्वेषस्य सादयामि ॥ अप
 रेणाहवनीयमपरेण वागाहेपत्यमुपसादयति ॥ अग्ने हव्यं रक्षस्वा ॥ अग्नीषोमो ह
 व्यं रक्षेथा ॥ इन्द्रवेन्द्रधहव्यं रक्षस्वा ॥ यथा देवतं परिददाति ॥ सशरकायां सुच्यपुत्रा
 नीय परवदुत्तराभिमेन्य ॥ ब्रह्म न्योक्षिष्यामि ॥ ब्रह्माणाममं नयते ॥ ब्रह्मा प्रोक्ष
 यं ॥ अग्ने ॥ अश्वयुः देवस्य त्वा स ॥ भ्यामुन्नयेव जुष्टं प्रोक्षाम्यग्नीषोमभ्या
 मिद्रा यवैर्मृदा य ॥ यथा देवतं त्रिः प्रोक्षति सकृन्मंत्रेण हि स्तुष्टि ॥ उत्तानानि पात्राणि
 कृत्वा ॥ शं धध्वं देव्या यु कर्मणे देव युज्याये ॥ त्रिः प्रोक्षति ॥ प्रोक्षणी शेषमग्नेण गाहे
 पत्यं निदधाति ॥ वातस्य धाजिरसि ॥ कृत्वा जिनमादत्ते ॥ अर्बुधतु रक्षो वधत्ता अरा
 तयः ॥ ऊर्ध्वं शग्नी वं बहिर्विशसनमुत्करे निरवधनोति ॥ अदित्यास्त्वर्गसि ॥ अपरेणा

हेरव
 १०

करं प्रतोचो न ग्रीवमुत्तरलोमोपस्तरणाति॥प्रतिवाद्यधिवीवत्तु। पुरस्तात्प्रतत्त्वी
 भसदमुपसमस्यति॥अधिषवणमसिवानस्युत्यं प्रतिवादित्यास्त्वमेतु। अनुत्तर
 जन्कृष्णाजिनमुल्करवलमधिवर्तेयति॥अग्नेस्तुत्तरसिवाचोविसर्जनं देववीतयेत्वा
 गृह्णामि। अनुत्तरजन्मुल्कस्वलेहविशवपतित्रिर्यजुपात्स्त्रीषतुर्थे। अद्रिरसिवान
 स्युत्यः सद्रुदेवेभ्यो हुव्य ५ सुशर्मिशमिषा मुसलमादत्ते॥अवरक्षोदिवः सपत्नं
 वध्यासे। त्रिरवहंति॥हुविष्कदेहि। त्रिरवघ्नून्हुविष्कतमाह्वयति॥ उच्चैः समाजहि। सं
 प्रेष्यति॥आग्नीध्रः ६ अद्रिरसि श्लोककृत्। अश्मानमादत्ते॥त्स्त्रीवाशम्यो॥३४
 मावद। ऊर्जुमावद। द्युमहदतवुय ५ संघातं जेष्याते न दृषदुपलेसमाहंतिदि
 दृषदिसकृदुपलायोत्रिः संचारयत्नवक्तवः संपादयति॥अध्वर्युः ४ वर्षवर्ध्म
 सि॥पुरस्ताच्छर्पमुपोहति॥वर्षवर्ध्मस्य। पुरोडाश्यानि म्रशति॥प्रतिवाद्यधिवीवत्तु

२० अ.

११

वेनु। उह पति॥ परा दत्तुं रक्षुः परा दत्ता अरा तयः॥ उक्ते विनिष्पुनाति॥ परा ध्माता अ
मित्राः॥ रक्षां नृषा न्यध्वं सयति॥ पुरोडाशकपाले तुषेः परयित्वा रक्षसो भागो सि
। अधस्तात्कृत्वा जिनस्योपवपत्तिः नान्वीक्षते॥ अववा दत्तं रक्षः॥ अववा धते॥ अप
उपस्पृश्या न्युक्ष्या कपाले निदधाति॥ वायुर्वो विविनक्तु विविनक्ति॥ देवोर्वः सवि
ता हिरण्यपाणिः प्रतिग्रह्णातु। पान्चोत्तु लान्प्रस्कंदयति॥ तानादायो ल्खले नि
क्षिप्य॥ त्रिष्फलीकरोति वै॥ संप्रेष्यति॥ अत्र वाचं विस्तृजते॥ पत्नी कतिपयकृत्वो वहं
त्यन्यस्मै प्रयच्छेत्सो तज्जध्वं मवहेति॥ देवेभ्यः शं धध्वं देवेभ्यः शं धध्वं देवेभ्यः
शं धध्वं॥ पत्नी त्रिष्फलीकरोति॥ अध्वर्युः० निदधाति फलीकरणान् प्रक्षाल्यते
उलाश॥ त्रिष्फलीक्रियमाणानो योन्यंगो अवशिष्यते॥ रक्षसो भागुधेयुमापुस्तत्य
वहंतादितः स्वार्हाः अंतर्वेदि प्रक्षालने निनयति॥ यजमानः० रक्षोभ्यर्द्धं॥ अपउ

॥ हेरव ॥

११

पश्यथ्य॥ अध्वर्युः० वातस्य धाजिरसीत्यादि अनुत्सज नृच्छाजिनं॥ दिवस्कं भुनिर्
 सिप्रतित्वा दित्यास्त्वर्ग्वेत्तु॥ कृत्वाजिन उदीची न कुंघा ५ शम्यानि दधाति॥ ध्रुषणासिध
 पर्वत्याप्रतित्वा दिवस्कं भुनिर्वेत्तु॥ तस्यां दृषदमधिवर्तयति॥ ध्रुषणासिपार्वतेयीप
 तित्वा पर्वतिर्वेत्तु॥ दृषद्युपलां॥ अ ९ शवंस्थ मधुमेतः॥ तंदुलानवेक्षते॥ देवस्यत्वा
 स० हस्ताभ्यामधिवपा मिधुन्यमसिधिनृहिदेवान्॥ दृषदितंदुलानधिवपति॥ त्रि
 र्यजुषात्स्त्रोचतुर्थी॥ प्राणायत्वा॥ प्राचीमुपलां प्रो॥ हति॥ अपानायत्वा॥ प्रतीर्षी॥ व्या
 नायत्वा॥ मध्यदेशे व्यवस्थापयति॥ दीर्घीमनुप्रसितिमार्युषेधो॥ प्राचीमेततः॥ यथा
 सुस्रमत्त ऊर्ध्वे संतते पिनाहि॥ देवोर्बः सविता हिरण्यपाणिः॥ प्रतिगृह्णातु॥ कृत्वाजिने
 पिष्टानि मस्कंदयति॥ आर्दधे न वश्च क्षुषावेक्षे॥ अवेक्षते॥ अच्यवकिरंतीपि ५ पा
 णनिकुरुतात्॥ संप्रेष्यति॥ पत्नीपिनाहि॥ पिष्टलेपं प्रज्ञाते निदधाति॥ अत्र मर्दती

५. प्र. रधिष्मयति॥ आहवनीये गां दे पत्ये वाहने॥ ५॥ जिश्र्वयेते॥ धृष्टिरसिन्धुर्ह्ययच्छ। उपव
 षमादाय॥ तेन मत्स्यचावे गारौ निर्वर्तयति॥ अपान्ने निम्नामा दे जहि निष्कृव्याद ५॥ सधा
 १ अन्यतरमुत्तरा परम बो तरदेशेतिरस्या पउप स्पृश्य॥ आ देवयजं वह। अवशिष्टमव
 स्थाप्य॥ ध्रुवमसिद्धिर्वीरु ५॥ हायुर्द ५॥ हप्रजोद ५॥ सजातानुस्मेयजमानायुपर्य
 हातस्मिन्कपालमुपदधाति॥ निर्देग्घु ५॥ रक्षो निर्देग्घु अस्तयः। तस्मिन्नेगारमधिव
 तीयति॥ धूर्त्रमस्येतरिक्षद ५॥ हाप्राणद ५॥ हापानंद ५॥ हसजातानु ५॥ तस्मात्पूर्वी॥
 ध्रुणामसिद्धिवद ५॥ हचक्षुर्द ५॥ हश्रोत्रद ५॥ हसजा ५॥ तस्मात्पूर्वी॥ धर्मोसिद्धिर्श
 द ५॥ हयोनिर्द ५॥ हप्रजोद ५॥ हसजातानुस्मे ५॥ हादक्षिणपूर्वी॥ मरुता ५॥ शर्धेः। दक्षिणा
 परा॥ येत्रुमास्याशाद ५॥ हरयिर्द ५॥ अन्य आ ५॥ व ५॥ हपोषद ५॥ हसजाता ५॥ उत्तरा
 परा॥ विश्वाभ्यस्त्वाशाभ्यो छिद्र ५॥ सजातवनस्या यो उपदधामि॥ उत्तरपूर्वी॥ चिदसि

हरव.

१२

॥ अवशिष्टमुत्तरतः ॥ एकादशकपालस्य यथाष्टाकपालस्यैवं त्रीण्युपधाय चिदसि ।
 तृतीयात्पूर्वं ॥ धर्मासि ॥ दक्षिणपूर्वं ॥ मरुता ५ शर्धः ॥ दक्षिणापरं ॥ यंत्रमसि । उत्तरा
 परं ॥ विश्वाभ्यस्त्वाशाभ्यः ॥ उत्तरपूर्वं ॥ चित्तस्य प्रजामुस्मैरुयि मुस्मैर्ज्ञानानुस्मै यज्ञ
 मानायुपयैर्हामध्यमात्रोप्युत्तरतः ॥ प्रागपवर्गे ॥ द्वादशकपालस्याप्येवं ॥ भृग्वेणु
 मंगिरसोत्तपसातप्पध्वं । वेदेन कपाले खंगारानध्यहति । प्रतिकपालयोगं मंत्रादिति ॥
 अत्र प्रातर्दोहं दोहयति निरूढमित्यादिसंघच्यधामित्यंतं ॥ पात्रीनिष्ठं प्योपवातायां ।
 देवस्यत्वासभ्यां संवपामि । तिरःपेवित्रं कृत्वा जिनास्थिहानि संवपति त्रिर्यजुषात्
 स्त्रीचतुर्थी ॥ संवपन्वाचं यच्छत्यभिवासयन्विस्सजते ॥ हर्योस्त्वावाराभ्यामुत्पुनामि ॥ उद
 ग्ग्राभ्यां पवित्राभ्यां पिष्टानि त्रिरुत्पुनाति सकृन्मंत्रेण हि स्तस्त्री ॥ स्त्रुवेण प्रणीताना
 मादाश्च वेदेनोपयम्य समायो अद्भिर्गन्तुमसमोपधयोरसेन स ५ रेवतीर्जगतीभिर्म

13

धुमती मे धुमतीभिः सज्यध्वं । पितृष्वानयति ॥ अभ्यः परिप्रजास्य । तसा आनयति । समुद्भिः
 सज्यध्वं । प्रदक्षिणामनु परिज्ञावयति ॥ जननं बलैस्तु संयौमि । नेक्षणेन संयौति ॥ मुखस्युशि
 रौ सिं पितृं करोति । यथा भागं व्यावर्तेया विभजति ॥ बहुषु यथा भागं व्यावर्तेध्वं । समोपिं डौ
 कृत्वा । इदमग्नेये । आग्नेयमभिस्तृति ॥ इदमग्नीषोनाभ्यां ॥ इदमिं त्राय विस्तृ धाय ॥ इदमिं
 द्वाग्निभ्यां ॥ यथा देवतं ॥ इदमृह ५ सेनाया अभूत् त्वयै मुखमर्पो हामि । वेदेन दक्षिणाम्मात्क
 पात्तयो गादंगारानपो ह्योत्तरस्मादपो हति ॥ मुखस्युशि रौ सि दक्षिणं पिंडमादाय ॥ धूमो
 सि विश्वायुः । दक्षिणे कपात्तयोगे विप्रवयति ॥ एवमुत्तरं ॥ अतुंगनैरुपाकृतिमश्वश
 फगात्रं कूर्मस्येव प्रति कृतिं करोति ॥ उरुप्रथस्वरुतेयुजपतिः प्रथयतां । प्रथयति ॥ पात्र्यामप
 आनीय । त्वचं गृह्णीषा प्रदक्षिणामनु तिस्रा रयन्नेपे नानु परिमार्ष्टि ॥ अतुं रितुं ५ रक्षोत्त
 रितुं प्ररथेते । उल्मुकेन त्रिः पर्यग्निकरोति सकृन्मंत्रेण दिस्तृप्ती ॥ देवस्ती सविताश्च

हरव
 13

पयतुवर्षिष्टेअधिनाकेः३॥ दर्भेभित्तल यति॥ अग्निस्तेतुनुवुंमार्तिधान गैहव्य ५ रक्ष
 अ० यः आ० ज० स्व० उल्मुकैः परितपति॥ सं ब्रह्मणा एव्य स्वावेदेन सो गारंभ स्माध्य हति॥ अ
 विदहंतश्च पयत॥ सं ये व्यति॥ अत्र वाचं वि सृजते॥ अंगुलि प्रक्षालन पात्रीनिर्णेजनंचो
 ल्मुकेनाभितप्त्वा परेणा हवनीयमपरेण गार्हपत्यं स्फेपे नो दीचीस्तिस्त्रो रेखाः कृत्वा ॥ ए
 कृतायुस्वाहा॥ एकतायेदं० द्वितीयायुस्वाहा॥ द्वितायेदं० त्रितायुस्वाहा॥ त्रितायेदं० ॥ पश्चात्प
 श्चादस ५ स्पृश्य ५ स्विर्निनयति॥ अपरेणा हवनीयं यजमानमार्त्री वेदिं करोति॥ याव
 दर्थीतिरश्नी॥ यजमानः० इदं तस्मै हव्यं करोमि० यो वो देवाश्चरति वसुचर्यै॥ मिधावीदिधु
 मनेसा तपस्व्यंतर्दतश्चरति॥ मानुषीषु॥ वेदिदेशमभिस्तृणति॥ अध्वर्युः० वेदेनूवेदिवि
 विदुः० दधिवी ५ सायं प्रथेष्टयिवी पार्थिवानि॥ गर्भं विभर्ति भुवने घृतस्ततो यतो जायते वि
 श्वहाविर्निः॥ पुरस्तात्सेव यजुषो वेदिन वेदिनिः॥ संमार्थि सकृन्मंत्रेणादिस्तृणी॥ यजमा

१४ द प्र नः चतुःशिरवेडा युवतिः सुवशाच्छत प्रतावा भुवनस्य मध्ये मन्त्रं ज्यमाना महति सौ भगव्य
 मस्य धुश्च यजमाना युमेत्सु ॥ वेदेन वेदं हतं मविदं न्त्सा एधिव्या प्रथता पार्थिवानि ॥ तस्योव
 हि प्रथता ५ साध्वंतरहि ५ स्नापः एधिवी देव्यस्तु ॥ वेदेन वेदि विविदुः ८ दानि ॥ वेदिं समज्य
 माना मनुर्मं जयते ॥ अध्वर्युः ॥ देवस्य त्वा स ० हस्ताभ्यामाददे ॥ दर्भं हययुत ५ स्फमादाय ॥
 इदं स्य वा हरसि दक्षिणः ॥ अभिमं जयते ॥ सुहस्रं भृष्टिः शतते जा वायुरसिति ग्मते जाः ॥ त
 स्य दर्भेणा न मुन्माणि ॥ एधिव्येव मोर्त्ति ॥ एवो देवे देवि तता य देशे प्रागग्नं मुद गग्नेनाद
 भनिदधाति ॥ एधिवि देवय जुन्यो षध्यास्ते मन्त्रं माहि ५ सिपं ॥ तस्मि त्स्फयेन प्रहरति अ
 पउ पस्पश्य ॥ अपहतोररुः एधिव्ये ॥ स्फयेन स तणा न्यास्तेन पादते ॥ जुजं गच्छ गो स्थानं
 ॥ हरति ॥ यजमानः ॥ यो मा हता मनसा यश्च वाचा यो ब्रह्मणा कर्मणा देहि देवाः ॥ यः श्रुतेन ह
 दयेने कृताचृतस्येद्रवज्जिण शिरश्चि न द्या स्तं वय जुर्हियमाण मनुर्मं जयते ॥ अध्वर्युः

हेरव
 ॥१४॥

वर्षतुतेद्यौः वेदिमतीक्षते॥ वर्षे तुते वैर्जन्यः॥ यजमानोऽग्नीधः॥ नैमोदिवेनमः पृ
 थिव्यै॥ उत्तरं तानो हस्तौ कृत्वोपविशति प्रक्रमे वेदेः॥ अध्वर्युः॥ बुधुन देवसवितः परमस्यां
 पशुवर्ति शूतेन पोशेयौ स्मान् देष्टव्यं च वृव अय्य आ॥ यद्विष्मस्तम तोमामौ कृतस्मात्
 पनिवपति॥ आग्नीधः॥ अवबादो दुरस्युः॥ अभिगृह्णात्यंजलिना परिगृह्णास्ते॥ अध्वर्युः॥
 मावः शिवा ओषधयो मूल ५ हि ५ सि ५॥ द्वितीयं प्रहरति॥ अर्पहतोररुः॥ एधि त्वै देव यजन्ते
 ॥ द्वितीयमपादते॥ व्रजं गच्छेत्त्यादि पर्ववत्॥ आग्नीधः॥ अवबादो देव यजन्त्यायातु धानाः
 द्वितीयमभिगृह्णाति॥ अध्वर्युः॥ इह सस्ते दिवं मास्कान्॥ तृतीयं प्रहरति॥ अर्पहतोररुः॥ एधि
 व्या अदेव यजनः॥ तृतीयमपादते॥ व्रजं गच्छेत्त्यादि पर्ववत्॥ आग्नीधः॥ अवबादो घश ५
 सैः॥ तृतीयमभिगृह्णाति॥ अध्वर्युः॥ तस्मै चतुर्थं हर-त्सर्वे दर्भे शेष ५ हरति॥ आग्नीधः॥
 अरुस्ते दिवं मास्कान्॥ चतुर्थमभिगृह्णाति॥ अध्वर्युः॥ स्फ्येन वोदि परिगृह्णाति॥ वसवस्वा

६० प्र.
१५

परिग्रहं तु गायत्रेणुच्छंदसा। दक्षिणतः प्राचीं लेखां लिखति॥ रुद्रास्त्वापरिग्रहं तु त्रैष्टु-
भेनुच्छंदसा। पश्चादुदीचीं॥ आदित्यास्त्वापरिग्रहं तु नार्गतं नुच्छंदसा१ उत्तरतः प्राचीं॥ वि-
जमानः॥ इहस्पतेपरिग्रहाणवेदि५ स्वगावो देवाः सदनानि संतु। तस्यां वह्निः प्रथतां५
साध्वेतरहि५ स्वाणः पृथिवी देव्यस्तु। जपति॥ अध्वर्युः॥ प्रांचो वेद्यु५ सावुन्नयत्युभितु-
आहवनीयं प्रतीचीं श्रोणीं अभिगार्हपत्यं मध्ये संनता भवति॥ इमां नराः रुणतु वेदि मेत्यु-
वर्तुमती५ रुद्रवती मादित्यवती वषेति॥ बोनाभां पृथिव्या यथा यं यजमानो न रिष्यादे-
तदेवेभ्यो जुष्टा महिष्या उपस्थ इमां देवा अजुषत सर्वे रायस्योषा। यजमानं विशंतु॥ संप्रेष-
ति॥ आग्नीध्रः॥ अपहृतो रुरुः पृथिव्या आदेव्यजं वह। स्पेनोत्तमां त्वचमुद्धत्योत्करे निव-
पति॥ यजमानः॥ यदुद्धंतो जिहि५ सिम पृथिवी मोषधीरपः। अध्वर्यवः स्फुरतु स्फे-
नां तरिक्षं मोरुपावतस्मात्। यदुद्धंतो जिहि५ सिम जीवमस्यावेदिं चक्रमाम्नसो देव

हेरव
॥१५॥

येतः। मातेन हेउउपगामभस्याः शिबानो विश्वैर्भुवनेभिरस्तु। - स्प्येनोत्तमां त्वचमुध
 न्यमानां। आग्नीध्रः। देवस्य सवितुः। सुवेकर्म कृण्वेति वेधसः। खनति। अपउपस्थ श्य॥
 अध्वर्युः। ब्रह्मन्नुत्तरं परिग्राहं परिग्रहीष्यामि। ब्रह्माणामा मंत्रयते॥ ब्रह्मा ब्रह्मस्यते परि
 गृहाण० व्यस्तु। देवतावर्धयेत्तौः। ॐ परिगृहाण॥ अध्वर्युः। परिगृह्णाजि। सुतमसि। दक्षि
 णतः॥ सुतसर्दनमसि। पश्चात्॥ सुतश्रीरसि। उत्तरतः॥ व० अ० य० ~~अ० य०~~ ब० प० ह० स्प्येनोत्तमां त्वचमुध
 गृहाण वेदिमिति यजमानः। अध्वर्युः। धाअसि सुधाअस्युव३ चासि वस्वीचासि। स्प्येनप्र
 तोचो ५ संमाष्टि॥ यजमानः॥ भूमिर्भुत्वा महिमानं पुषोषततो देवीवर्धते पया ५ सि। युजि
 योतिर्ये विच्युयंति शंचौषधीरापद्रुशर्करा कृशीष्वा। कृतामनुमंत्रयते॥ अध्वर्युः। पुरा
 कूरस्य विस्वपोषिरंक्षिन्नुदादाय दधिं वीजीरुदानुयी मे रयंचंद्रमसि सुधाभिस्तांधीरासो
 अनुदश्य यजेते। अभिसेव्या॥ पश्चाद्वेदेर्वितती यदेशे स्प्यंति र्येच ५ स्तब्धा० मोक्षणीरा

जि.

१६. ५. सारये ध्मा वहिर्हिरुपसादयस्तु वंचस्तु च संमृद्धि पत्नी ५ सन्नत्या ज्येतो देहि । सं प्रेष्यति ॥
 आग्नीध्रः अग्निहोत्रहवण्यां पवित्रो तर्हि ताया मप आनीयोदं च ५ स्फु मप रुष्यां तवेदिधा
 रयन्त्स्फु स्यवर्त्मन्नुपनिनीय । सैत सधस्यै । स्फु पदे सादयति ॥ यजमानः इडे न्यक्रैत्
 रहमपो देवी रूपे बुवे दिवाने कंच सस्तु पीरप स्वरी ॥ प्रोस पीरा साद्य मानाः ॥ आग्नीध्रः
 शत भृष्टिरसि वानस्येत्येहि णुतो वृधः । उकरे स्फु मुद स्यति ॥ पुरस्तात्पत्यं चं स्यवि
 मत उपो हति ॥ हस्ताक्वनेनिते स्फु प्रक्षालयति । नागं परिन्द शति ॥ उत्तरेण प्रणीता दध्मा
 वहिर्हिरुपसादयति । दक्षिण मिध्मा । उत्तरं वहिः ॥ वेद प्रांतेः स्तु वंच श्वस हसं मार्हि । अनिशि
 तास्य स पत्न क्षयणीः । अभिमंन्या । चैतत्पीरेताग्निर्वो ह्यति देवयज्या यै आदाय ॥ प्रत्यु
 षु ५ रक्षुः प्रत्युष्टा अरातयो न्नेर्वेस्ते जिष्टे न तेजसा निष्टपामि । आहवनीये गार्हपत्ये वा
 निष्टपति । गोष्टं मा निर्मृक्षं वाजिनेत्वास पत्नसाह ५ संमार्ज्मि । स्तुवमग्नैरंतरतोभ्याकारं

हेरव
 ॥१६॥

सर्वतोविलम्बमभिसंमार्ष्टि मूलैर्देदं ॥ वाचं प्राणं मानिर्म्हं वाजिनीं त्वा सपत्नसाही ५
 संमार्ज्मि। जुहं प्राचीमग्नैरंतरतोभ्याकारं प्रतीचीमध्येर्वात्यतो मूलैर्देदं ॥ चक्षुः श्रोत्रं मा
 नि० नीत्वा० ही ५० ज्मि। उपभृतं प्रतीचीमग्नैरंतरतोभ्याकारं प्राचीमध्येर्वात्यतो मूलैर्दे
 दं० प्रजां योनिं मानि० नी० ही ५० ज्मि। ध्रुवां यथास्त्रुवं ॥ न संमृष्टं चासंमृष्टं च संमृजति ॥
 घृताची० प्रत्युष्ट ५० निष्टप्य प्रोक्ष्याग्नेणोत्करं दर्भेषु सादयति जघनेन वा ॥ प्राशिन्नहरणं
 तूष्णीं निष्टप्य० अन्नाद्यं प्रजां पुष्टिं मानिर्म्हं वाजिनीं त्वा सपत्नसाह ५ संमार्ज्मि। सर्वतोवि
 लम्बमभिसंमार्ष्टि मूलैर्देदं ॥ स्त्रुक्ते मार्गाभेन भ्युक्ष्य० दिवः शिल्पुमवततं दृष्टिव्याः ककुभिः
 श्रितं तेन वय ५ सहस्रं वत्सो न सुपत्नं नाश अ० य० आ० व० प० यामसि स्वाही। अग्ना
 वादधाति ॥ यजमानः० प्रजापतयद्दे० आग्नीध्रः० आशासानासौ मनसं प्रजा ५ सौ
 भाग्यं तु न्हं० अग्नेरनुव्रता भूत्वा संनत्ये सुकृता युक् ॥ मौजेन योऽग्रेण पत्नी संनत्यति ॥

१०६५

१७

रुपाते नृथिं नृथ्ना तु। उत्तरतो ना मे निष्ठकं ये नृथिं कृत्वा॥ सते मा स्यात्॥ दक्षिणतो ना
 मेऽपरिकर्षेति॥ अग्नेर्गृहपत उपमा ह्ययस्व। पत्नी गार्हपत्य मुपतिष्ठते॥ देवानां पत्नी रु
 पमा ह्ययस्व। अपरेण गार्हपत्यं देवपत्नीः॥ पत्नि पत्ये पते लोको नमस्ते अस्तु मामाहि
 ५ सीः। तमेव देशं प्रेक्षते॥ दंष्ट्राणी वा विधुवा भ्रूया सुमदिति रिव सुपुत्रा। अस्परित्वा गार्ह
 पत्योऽपनि षं दे सुमजास्तार्या॥ दक्षिणतः पश्चाद्गार्हपत्यस्यो दंष्ट्रा पविशति॥ सुमृजसंस्त्या
 वय ५ सुमि पत्नी रूपं सेदिमा। अग्ने सपत्न्युदेभ नुमद ध्या सो अदाभ्यं। मम पुत्राः शत्रुहणा
 थो मे दुहिता विराट्॥ उता ह मस्मि संजया पत्युर्मै श्लोक उत्तमः। आसीना जपति॥ आग्ना
 धः रुपाते विलं विष्यतु। सर्पिधी नस्य विलं विष्यति॥ अन्यस्मिन्पात्रे निषिष्य० इदं वि
 ष्णुर्विचर्कं मे त्रे धानि दधे पुदं। समरुद मस्य पा ५ सुरो दक्षिणाग्ना वधिश्चित्य॥ अदि
 तिरस्य ना छिन्नपवित्रा। आज्यस्थाली मादाय॥ मृहीना पयोस्यो बधीना ५ रसुस्तस्युते

हरव
७

क्षीयमाणस्य निर्वपामि देवयज्याये । तस्योपवित्रांतहितायोऽभ्युत्तमाज्यं निर्वपे ॥ इवेत्वा ॥
 दक्षिणार्धे गार्हपत्यस्याधिष्णयति ॥ ऊर्जेत्वा अपादाय वेदेनोपयम्य पत्न्या उपहरति ॥ सु-
 होनां पयोऽस्योर्ध्वधोना ५ रसोर्ध्वेन त्वाचक्षुषा वेक्षे सुप्रजास्त्वाया तत्सानि मील्यानुक्षु संत्य-
 वेक्षते ॥ तेजोसि । उत्तरार्धे गार्हपत्यस्याधिष्णयति ॥ तेर्जसेत्वा अपादाय ॥ तेजो नुपेहिोद-
 क्षिणेनाहवनीये परिहरति ॥ अग्निस्तेजोमाविर्नेत्वा आहवनीयेधिष्णयति ॥ तस्मीमाहा-
 यः यथेते प्रत्येत्ये ॥ अग्नेर्जिह्वासि सुभर्देवानां धाम्ने धाम्ने देवेभ्यो यजुषे यजुषे भव ।
 स्फ्यस्य वर्त्मन्त्सादयति ॥ आज्यमसि सुत्यमसि सुत्यस्याध्यक्षमसि हविरसि वैश्वानरं
 वैश्वदेवमुत्तरं तशः ५ सुत्यो जाः सहोसि सहमानमसि सहसारातोः सहसाराती-
 यतः सहस्वदतनाः सहस्वदतन्यतः सहस्ववोर्यमसि नन्माजिन्वाज्यस्याज्यमसि
 सुत्यस्य सुत्यमसि सुत्यायुरसि सत्यरुषमसि सुत्ये नत्वाभिषार्या मृतस्य अन्य-

३.६.५

१५

आत्मानं ते भर्तृणां निमोत्यानुक्षु सन्मवक्षते ध्वयुः संजमानः ॥ अध्वयुः शु
 क्रमसि। ज्योतिरसि। तेजोसि। उदग्गमाभ्यां पवित्राभ्यां पुनराहारमाज्यं चिरुत्सुनाति ॥ देवा
 वरतित्रिः प्रोक्षणीः ॥ यजमानः ॥ अस्मिन्नप्यमाज्येनापः सम्यक्पुनीतसवितुः पवित्रैः
 तादेवीः शकरीः शाकरेणैर्मयत्तमवतसंविहानाः ॥ आज्यमपश्चात्प्रयमानाः ॥ अध्व
 युः ॥ अंतर्वेद्याज्यानि गृह्णाति स्त्रुवेणा निष्कासिनावेदेनोपयम्योपविलेजुर्हंधारय
 माणः ॥ शुक्रं वा सुक्राया धाम्ने धाम्ने देवेभ्यो यजुषे यजुषे गृह्णामि। ज्योतिस्त्वा ज्योति
 षि धाम्ने धाम्ने देवेभ्यो यजुषे यजुषे गृह्णामि। २ अविस्त्वा विषि धाम्ने ० मि। ३ पुंचाना
 त्वा वातानो यं प्रायधुत्रो यं गृह्णामि ॥ १४ चतुर्जं ह्यं गृह्णाति ॥ यजमानः ॥ पुंचानां वा
 वातानो च कुक्कुलो मिमं च यते ॥ अध्वयुः ॥ मध्यदेशे उपभृतं धारय माणः ॥ पुंचानां त्वं
 त्वं नो यं ० मि। १ पुंचानां त्वादिशायं ० मि। २ पुंचानां त्वादिशायं ० मि। ३ पुंचानां त्वापंचजुना

स्था.यां

॥ हेरवा ॥

१८

नोमि ये० । १३ चुरोस्त्वापेचविलस्यचं० मि । १४ ब्रह्मणस्त्वातेजसेयं० मि ५ क्षत्रस्मत्त्वौ
 जसेयं० मि । ६ विशेषेणायं० मि । ७ सुवीर्योयत्वागदह्लामि । ८ अष्टावल्पिष्ठमुपभृति॥ य
 जमानोप्येतैरेवानुमंत्रयते॥ अध्वर्युः० भस्मै प्रतिष्ठितायां ध्रुवायां० सुपूजास्त्वायत्वा
 गदह्लामि । ९ रायस्योपायत्वा० मि । १० ब्रह्मवर्चसायत्वागद० मि । ११ भस्मै कर्ण हविर्द
 वानां माशिषो यजमानस्य देवानां त्वारेवताभ्यो गद० मि । १४ भस्मिष्ठे ध्रुवायां॥ यजमा
 नोप्येतैरेवानुमंत्रयते॥ अध्वर्युः० अन्यत्रोत्तराज्यानि सादयित्वा पोष्यत्याज्यस्था
 त्री॥ आपो देवी० प्रोक्षणी रश्मि मन्त्र्य० ब्रह्म न्योसिष्यामि । ब्रह्माणामनुमंत्रयते॥ ब्रह्मा प्रो
 क्षयत्तं० धेहि । अ० प्रोक्ष॥ अध्वर्युः० कृष्णो स्यात्स्वरेष्टोमयेत्वा स्वाहा । विषाये ध्वं त्रिः प्रोक्षति॥
 वेदिरसि बृहिष्ठेत्वा स्वाहा । त्रिवेदिं॥ बृहिरसि स्तुग्न्यस्त्वा स्वाहा । त्रिर्बृहिः॥ त्रिष्वपि सकृ
 न्मंत्रेण॥ अंतर्वेदि पुरो मन्थि बृहिरासाद्य॥ यजमानः० अशिञ्जे मन्त्रं बृहिरंतः० दधिया०

६. ५. संयमाने॥ अ० सं ५ रो ह यंत ओषधीर्विवृक्ताः। यासां मूलमुदवधी स्फो न शि वानस्ताः।
 सुहवा भवेत्तु॥ बर्हि रा साद्य माने॥ अध्वर्युः० दिवेत्वा। अग्नाणि प्रोक्षति॥ अंत रिक्षाय त्वा। म
 ध्यानि॥ पृथिव्यैत्वा। मूलानि॥ यजमानः० सुमनसो यजे मानाय संतोषधी रा परहश करी
 श्वा वृष्टिद्यावापजे न्य एना विरो ह यतु हिरण्यवर्णः शतवत्त्रा अदध्याः। बर्हिः प्रोक्ष्यमाणं
 ॥ अध्वर्युः० स्तुव्यग्नाण्युपपा मूला न्युपपावयति॥ पौत्राय० सहस्रचा पुरस्तात्प्रत्यं चं ग्नेथिं
 प्रत्युक्षति॥ स्वधा पितृभ्युद्धमैर्गन्धैर्बर्हिषभ्युद्धमैर्गन्धैर्बर्हिषभ्युद्धमैर्गन्धैर्बर्हिषभ्युद्धमैर्गन्धैर्
 तिवे विदक्षिणस्याः श्रोणेः संततमोक्षरस्याः। यजमानः पितृभ्यो बर्हिषभ्युद्धमैर्गन्धैर्बर्हिषभ्युद्धमैर्गन्धैर्
 पश्य श्य॥ अध्वर्युः० पृथाते ग्नेथिं विष्यतु॥ बर्हिषो ग्नेथिं विष्यति॥ विष्णोस्त्वर्गोसि। पुरस्तात्प्र
 स्तरं गृह्णाति। कर्षन्निवापयच्छति॥ यजमाने प्राणा पानौ दधामि। प्रस्तरे पवित्रे अपि स
 ज्य॥ प्राणापानाभ्यां त्वा सतनुं करोमि। ब्रह्मणे प्रयच्छति। ब्रह्माय जमानाय० यजमानो

वैः

हस्तः

१६

धारयन्नास्ते। अध्वर्युः त्वयैर्वैदि मंतर्धायाक्ष्णयाश्रत्वे स्तृणाति। देववर्हिस्पूर्णं च
 दसं त्वा स्तृणामि स्वासस्य देवेभ्यः। अग्नेर्मलान्याच्छादय न्यत्यगपवर्गं त्रिधा तु पंचधा
 तुवाधातौ धातौ मंत्रमावर्तयति॥ यजमानः ऊर्णामिदुप्रथमानं ५ स्योनं देवेभ्यो जुष्टं
 सदनयवर्हिः। सुवर्गलोके यजमानः ६ हिधेहि मां मां कस्य हृदये परमेव्यो मनः। बहिस्ती
 र्यमाणं धातौ धातौ मंत्रः॥ चतुःशिखं शयुवतिः सुपेशा घृतप्रतीका वयुना निवस्ते। सा
 स्तीर्यमाणा महते सौमगायसामेधुक्षु यजमानाय कामा ३। मध्यमधातुना वेदिं स्तीर्य
 माणां॥ शिवाचमेशग्माचैर्धिष्वर्जमेपि न्वस्व ब्रह्म ते जो मेपि न्वस्व क्षत्रमो जो मेपि न्व
 स्वविशं पुष्टिं मेपि न्वस्वायुरनाद्यं मेपि न्वस्व पुजां पृश्नं मेपि न्वस्व। स्तीर्णो॥ अध्वर्युः
 अन्त्या जार्थे उल्मुके उद्गृह्या हवनीयं कल्पयित्वा प्रत्यादाय प्रस्तरं परिधीन्य रिदधा
 ति। गंधर्वो सि विश्वावसु विश्वस्मादी पतो यजमानस्य परिधि रित्ते रित्ते बहिष्युदगमं
 ४ न्याना वनसु फलैर्वैर्द्वैतं च नृपदं मदी वैधिमपचरणा चैमन्दि चरणा चैधी

अध्वर्युः त्वयैर्वैदि मंतर्धायाक्ष्णयाश्रत्वे स्तृणाति। देववर्हिस्पूर्णं च

नध्यमे॥ यजमानः अस्मिन् यज्ञे उपभूयते न मे विद्वा माय परिधा न्धा मि। धृतो ह
 रुणो धरीया नुग्निर्देवाः सिनिरितो नुताते॥ ध्रुवो सि ध्रुवो ह ५ संजातेषु भूयासंधो
 रश्चेत्ताव सुवित्॥ मध्यमे॥ अध्वयुः इन्द्रस्य वा हुरसि दक्षिणो यजमानस्य परिधिरि उ
 इदितः। दक्षिणा ध्ये संस्तृष्टं मध्ये मेनाभ्यग्नं॥ यजमानः अस्मिन् यज्ञे। उग्नोऽस्य नो हि
 संजातेषु भूयासमुग्नश्चेत्ताव सुवित्॥ युनज्मिन्वा जस्य णा देव्ये न ह व्याया स्मै वा दुवे जा
 तवेदः। इधाना म्वा सुप्रजसः सुवीरा ज्योऽग्नि जीवे मवति हतो वृयंतो॥ यन्मे अग्ने अस्म्य
 तस्य रिष्यद्य हास्व रादा न्यस्या त विष्णो ते न ह न्मि सुपत्न्यो दुर्मरा यु मे न र धा मि नि र्ज त्वा इ
 पस्ये॥ अध्वयुः मित्रावरुणौ तौ तरतः परिधत्ता ध्रुवेषु धर्मेणा यजन्। तः। उन्नरा ध्ये संस्तृष्टं
 मध्यमेनाभ्यग्नं॥ यजमानः अस्मिन् यज्ञे। अभिभूतस्य मिभूत रुह ५ संजातेषु भूयास
 मभिभूश्चेत्ताव सुवित्॥ अध्वयुः सूर्यस्त्वा पुरस्तात्पातुक स्यात्विदमिर्जा स्याः। आहवनी

हेरव

२०

यमभिर्मंत्रयते॥ यजमानः० तैजिष्ठाते तपनाया चरोचना प्रत्योषं तीस्तनुवोयास्ते। अ
 ग्नेताभिर्वर्माप्यमितो व्ययस्वमात्वादभन्यातुधानाः० पिशाचौः। परिधितं। अध्वर्युः०
 ऊर्ध्वं आधारसमिधावादधाति॥ बोतिहोत्रं त्वाकवेद्युमंतु ५ समिधीमुत्पन्नेरुहंतम
 ध्वरो। रक्षिणां। तस्मिन्मुत्तरां॥ समावनंतर्गेभौर्दभौर्बहिषो विधत्तीकुरुते। विशोयुं त्रेस्थः
 वेदेर्मध्येवर्हिष्युदोचोनाग्नेनिदधाति॥ यजमानः० विच्छिनद्भिर्विधत्तीभ्या ५ सप्तत्वात्र
 जातान्भ्रातृभ्यान्त्रयेच जनिष्यमाणाः। विशोयुं त्राभ्यां विधमाभ्यामनानुह ५ स्वानिमुत्तुमो
 सानिदेवाः। विशोयुं त्रेनुदमानि अरातिं विश्वेषां प्मानुममतिं दुर्मरुयुं। सीदंतीरेवी सुकृ
 तस्य लोके धत्तीस्थो विधत्ती स्वधत्ती प्राणान्मविधारयते पुजां मविधारयते पृश्नन्म
 विधारयते विधत्ती साद्यमाने॥ अध्वर्युः० वस्तना ५ रुशणा मादित्याना ५ सर्दसिसी
 द १ तयोः प्रस्तर ५ सादयति॥ यजमानः० अयं प्रस्तर उभयस्य धत्ती प्रयाजानां मुतान्
 धत्ती॥

२५

१

याजानां। सदाधारसुमिधौ विश्वरूपास्तस्मिन्त्युच्यते। अघ्यासादयामि। प्रस्तरं॥ अध्वर्युः
 जुहुरसिष्टताचीनाम्नामिषेणानामिषेसदसि। सोद। प्रस्तरं जुह्वयजमानः॥ आरौह
 पथोजुह्वेवयानाश्च यत्र षेयः प्रथमुजाये पुराणाः। हिरण्यपक्षाजिरासेभ्यस्तां गावहीसि
 मासुरुतां यत्र लोकाः। जुहुरसिष्टताची गायत्र्यास्मीकविभिर्जुषाणां। अघ्यथमाना
 यजमनु यच्छस्व सुनीती यत्तेन याग्युपदेवानाग्नेयेन देशर्मणा देव्येनां जुह्वे॥ अध्वर्युः॥
 उपभृदसिष्टताची॥ उपभृतमधस्ताद्विधृत्योः॥ यजमानः। अवाहं वाध उपभृतां सुपत्ना
 रजताभ्यात्स्वयं नृयेचं जनिष्यमाणाः। दोहै यस्तं सुदुर्घामि वधेन मुहन्तं रोभ्या
 समधरे मत्सुपत्नाः। सुभृदस्युपभृदताची त्रैलुभेन छंदसा विश्वे देहः। अव्यथमानाय
 जमनु यच्छस्व सुनीती यत्तेन याग्युपदेवानैर्देणशर्मणा देव्येनां उपभृतं॥ अध्वर्युः॥
 ध्रुवासिष्टताचीना॥ ध्रुवामुपरिष्ठाद्विधृत्योः॥ यजमानः॥ योर्मावाचामर्नसादुर्मरायु

॥हेरवा॥

३१

हेरारातीयार्द्रासिद्धासंदग्ने। इदमस्य चित्तमर्धरेध्रुवाया अहमुत्तरोभ्रयासमर्धरेमत्स
 पत्नाः। ध्रुवांसिधरणीधनस्यरूपीजागतेनछंदसाविश्ववेदः। अव्यथमानायतमनु
 यच्छस्वसुनीतीयुत्तनयास्युपदेवौनृवैश्वदेवेनशर्मणादेव्येनै॥ ध्रुवां॥ अध्वर्युः॥ रु
 षभो॥ सिराकुरोवैषट्कारस्मत्वामात्राया५ सादयामि॥ दक्षिणेनजुहंस्त्रुवंध्रुवोवो
 त्तरेण॥ यजमानः॥ स्योनोमेसोदसुपदः॥ पृथिव्यामर्थयिपुनयापुशुभिः॥ सुचुर्गेलो
 केदिविसीद॥ पृथिव्यामुत्तरिक्षेहमुत्तरोभ्रयासमर्धरेमत्सपत्नाः॥ अयं॥ स्त्रुवोअभि
 जिहोतेहोमान्शतक्षरंछंदसानुधुमेनै॥ सर्वायत्तस्यसमनक्तुविष्ठावाहस्यत्येन
 शर्मणादेव्येनै॥ अध्वर्युः॥ यथावकाशेस्थाली॥ यजमानः॥ इयं॥ स्थालीघृतस्यरूपी
 छिन्नपयाः॥ शतधारउत्सः॥ मारुतेनशर्मणादेव्येना॥ आन्यस्थाली॥ अध्वर्युः॥ एता
 अंसदन्त्सुकृतस्यलोकेताविष्ठावाहियाहिपुत्तपाहिपुत्तपतिपाहिमोयत्तनिर्या

लुचाभिमन्त्रयता॥ वित्तं नित्यं वेत्तवानि धामानि प्राजापत्यानि । सुगता न्याज्यानि ॥
 सस्त्रुवामाज्यस्यातीवरे पात्रीचादाय ॥ इदमुह ५ ॥ सेनाया अभो तयै मुखमयो ह
 मि वेदेन दक्षिणाम्नात्पुरोडाशादंगारान्नपोत्या तरस्मादवो हति ॥ सूर्यज्योतिर्विभा
 हिम हत श्रद्धिया या अभिमन्त्रयते ॥ स्थानं ते तदने करोमि घृतस्य धारया सुशेवक
 त्ययामि । पात्र्या प्रति पुरोडाशमुपस्तीया ॥ आप्यायतां घृतं चो निरग्निर्हव्यानुम
 न्यता । मैत्रेक्षुत्वचं मैत्रेक्षु रूपं त्वानं लुविदं पशुनां ते जसाग्नेये जुष्टमभिघार
 यामि । आग्नेयमभिघारयति ॥ तस्मीमितरा ॥ यस्तं आत्मा पृश्न ए प्रविष्टो देवा
 नां विष्णुमनुष्यो वितुस्ये । आत्मन्वात्सो मघृतवारहि भूत्वा देवानां च सुवेवि
 दयजमाना यमत्यो शतं ॥ आदेः प्रथमं भुवनं स्य गोपाः शत उत्प्रातिजनीताम
 ताना । पुरोडाशमुदासयति । अभिदन्त्रयौवते यन्वेदेन भस्म प्रमज्या ॥ तस्मि

हेरव
 २२

नत्सीहृमतेप्रतिप्रतिष्टब्धीहीणोमेधसुमनुस्यमानः। उपस्तीर्णेपात्र्यानिदधाति। ए
 वमुत्तरोहं५ हगो० पत्तं। शतमुदासयति। इराभृतिः। दधिव्यैरसोमोऽर्कमीत्। एकै
 कशः कलोपोन्यभिघायै संख्यायोदासयति॥ देवस्त्वासवितामध्वानक्तु। पुरोडाशम
 नक्ति॥ उपरिष्ठादभ्यज्यस्तुवेणहस्तेनाधस्तादुपानक्ति॥ प्रियेणनाम्नाप्रियं५ सदआ
 सीदतौ। अपरेणस्तुचः पुरोडाशावासादयति। मध्येवेदेः सान्नायकुंभ्योसंधायव्यहति
 । दक्षिणस्थांश्रोण्यांशतमुत्तरस्यादधि॥ यजमानः यस्तुआत्मा० मत्वासान्नायेआसा
 द्यमाने॥ युतोसिसुर्वतःश्रुतः सुर्वतोमांभृतंभविष्यच्छ्रुयता५ शतंमेसंत्वाशिषः
 सुहस्त्रमेसंतुस्तुन्तुइरावतीः पशुमतीः। आग्नेयमासन्नमभिमंत्रयते० हस्तेनाध
 भ्यमंत्रवचनं॥ पुजार्पतिरसिसुर्वतः। अग्नीषोमीयं॥ योनः कनीयइहकामयाताअ
 स्मिन् युतेयजमानायुमर्त्यं। अपतमिंशुग्नीभुवनानुदेतामृह्यंपुजावीरवतीविदेया

अपतमिंशुवेसधोभुवनानुदेतासः०

२३ द-प्र. रोद्राग्ने॥ इदमिन्द्रियमुन्मत्तं वीर्यं मुनिने दायपुत्रा बोचि कित्स ३॥ तेन देवा अवृता
 प्रमासि हे प्रमृज्यशः सह ओजः सनेयं प्रकृतं मयि श्रयतां ॥ शतं ॥ यत्स्थिर्वीम
 चरुत्तत्प्रविष्टं ये नासि च हलुमिदं प्रजापतिः ॥ इदं तच्छुक्रं मधुगुजिनी वृद्ये नो परि
 ष्यादधि नो न्महे इदं धिमां धिनो तु दधि ॥ अयं यत्तः समसदध्विष्मन्नुवासा
 म्नायर्जुषा देवताभिः ॥ तेन त्वो कात्सर्यं वतो जये मे दस्य सख्यं मन्तु त्वमश्या ॥ स
 सन्मान्यमिन्दुशति ॥ ममाग्ने वचो विह ॥ जये मा मम देवा ० अस्मिन् मयि दे ० सु
 धाराः ॥ इत्थं यजंतु ममूयानि द्रव्यावृतिः सत्या मनसो मे अस्तु ॥ एनो मानि गोकत
 मञ्चु नाह विश्वे देवा सो अधिवोचता मे देवोः षड्वारं रुरुणः रुणो त्विध्वे देवा सद
 हवीरयध्वं ॥ माहास्महि प्रुतया मातुन्मि मोरंधा मदि प्रुते सोम राजश ॥ अग्निर्मनुं
 प्रति नुद न्युरस्तादद व्यो गोपाः पारिवाहिनुस्त्वं प्रुत्यं चोयंतु निग्नतः पुनस्ते मे वा

॥ हेरवा ॥

२३

चित्तं प्रवृद्धा विनेशतर। धाता धातृणां भुवनस्य यस्य तर्हि देवः ५ सवितारं मभि
 माहिषाहं। इमं युतं मुखेनोभाह हस्यति देवाः पातु यजमानं न्यर्थात्। ऊरु व्यर्चनो
 महिषः शर्मय ५ सदास्मिन्हवे पुरुहूतः पुरुक्षुसनेः पुजायै हर्यश्वस इयेदुमानो
 रीरिषो मायरादाः। पृथिवी होता। द्यौरध्वयुः। रुद्रो गीत। हहस्मर्तिरुपवृत्ता। पौ
 र्णमास्यां हवंची व्यासन्नान्यमिदं शति॥ अग्निर्होता। अश्विना ध्वयुः। त्वष्टा मीत।
 मित्र उपवृत्ता। पंच होत्रैवा मावास्यायां॥ अध्वर्युः॥ अयं वेदः पृथिवी मन्व विंदु
 दुहां सुती गहं ने गहरेषु। सविंदतु यजमाना यत्लोकमच्छिंदं युतं भरि कर्मा करो
 तु। अग्नेण ध्रुवां वेदं निधाया वेद्यं तान्य रिस्तीये होतृषद नं कल्पयति। कल्पय
 ति॥ ॥ होतृशक्तिः। दध्मादेवां समिधमादाय॥ अग्नये समिध्यमाना यानु व्र
 हि। संप्रेष्यति॥ यजमानः दश होतारं पुरस्तात्सामिधेनीनां व्याचक्षीत। चित्तिः सु

क।० सामाध्वर्युः॥ अग्निरसो मास्य यतस्य प्रातरनुवाकै रवतु। अन्वच्यमाना
सुसामिधेनीषुजपति॥ अध्वर्युः॥ आसीनः प्रणवे प्रणवे समिधमादधाति। स
मिधो अग्न आहूतेत्यस्यामन्त्रयाजसमिधमवशिष्य सर्वमिधमादधाति॥
यजमानः॥ समिधो अग्निराहुतुः स्वाहा कृतः पिपर्तुनः। स्वुगादेवेभ्य इदं नमः॥ उ
च्छृणो अग्ने यजमाना ये धिनिशृणो अभिरासते। अग्ने॥ देवेभ्य न्विधमं दे
जिह्वा मर्त्यस्य ते होतभुधं नानि धर्मिरा यस्यो जाय सुप्रजा स्वाय सुवीर्याय।
समिधमग्निं॥ देवाः पितरः पितरो देवा यो ह मस्मि स सं न्यजे यस्यास्मि न तमन्तरं
मिदं स्वमदुष्टं ५ संदुतं ५ स्वदुतं ५ स्व ५ श्रुतं ५ स्व ५ हुतं तस्य मे निरुपद्रुष्टा वायु
रुपश्रोता दित्यो चरन्त्या ता द्यौः पिता संधिर्वी माता प्रजापतिर्विधुर्य एवास्मि स सं
न्यजे यस्यास्मि न तमन्तरं मि। होत प्रवरं जपति॥ अध्वर्युः औदासुदेवता सुवेदे

॥हेरव॥

॥२४॥

नाग्निं त्रिरुपवाजयति। स्तुवेण ध्रुवाया आज्यमादाय वेदे नोपयम्योत्तरं परिधि
 संधिमन्ववहत्यस्तुवं॥ प्रजापतेये मनवे स्वाहा। मनसा ध्यायन्। दक्षिणां प्रोचम्
 नुदीर्घं सततं ज्योतिष्मत्या धौ घारयति। सर्वाणी धमकाद्यानि संस्पर्शयति॥ यज
 मानः॥ प्रजापतेये मनवे स्वाहा॥ मनोसि प्राजापत्यं मनसा मा भूतेनाविश। स्तुवाघार
 मनुमेत्रयते। अध्वर्युः स्तुवेणाज्यस्थाल्या आज्यमादाय आप्यायतां ध्रुवाहं
 दृतेन युज्यते यत्तु प्रतिदेवु यज्यः। सूर्याया ऊर्ध्वो रित्या उपस्यं गुरुधारादधि वीयुते
 अस्मिन्। ध्रुवामाध्यायति सर्वत्रैवं॥ अग्नीत्यरिधीं पूश्वाग्निं च त्रिस्त्रिः संमृद्धि।
 संप्रेष्यति॥ आग्नीध्रः रध्मसं नहना निस्फ्य उपसंमृत्त्य प्रदक्षिणमनुपरिक्वा
 मन्यरिधीत्संमार्हि। मध्यमसुरं च प्रोचावितरौ मध्यमं संमृज्य प्रदक्षिणमग्ने
 णाहवनीयं परिक्रम्य दक्षिणं संमृज्या परेणाग्निमुदङ्मुति क्रम्योत्तरं संमृज्य यथेतत्प्र

६. म.

५

स्येत्यथः स्नानमवस्थापानिसमयेतत्सर्वत्र प्राङ्मुखः अग्नेवाजजिह्वाजैत्वा
 सूरिष्येतुंवाजैजेष्पेतवाजिनैवाजजितैवाजजित्वायेसंमंज्येनिमंन्नादमुन्नाद्या
 यत्रिरग्निः॥अध्वर्युः भुवेनमसि विप्रंथुस्वान्नेयहरिदेनमः॥अग्नेणसुहृपभृतौदेवे
 भ्यः प्राचीनमंजलिंकराति॥स्वधापितृभ्यः॥दक्षिणा॥अप उपस्पृश्य॥मुहं त्युग्नि
 स्वाहयंतिदेवयुज्याये॥सुहृमादते॥उपभृदेहिदेवत्वा सविताक्षपतिदेवयुज्याये॥उ
 पभृतौ॥सुयमेमेद्यदृतार्चाभस्यास्त २ स्वास्तौस्पृहास्तौ॥नुरवतोमिहृव्योपभृतिजु
 हूमवदधातिहोष्यंस्तेनैवप्रत्यावहरति॥अग्नाविष्णुमावामव क्रमिबुंविमिहाथा
 मांमासंताप्तंलोकंमे लोककृतौकृणुते॥अनवक्रिष्यन्वस्तरंदक्षिणातिक्रम्य॥वि
 ष्णोःस्थानमसीतरंदोअकृणोर्द्वीयीणि॥अवतिष्ठतेतर्वेदिदक्षिणांपादमवघ्नत्स
 व्यं कृत्वादक्षिणंपरिधिंमन्ववहत्यमुचं॥सुमारभ्योर्ध्वंअध्वरोदिविस्पृशमहुतोयु

संधि

दक्षिणेन

हेरव
२५

तोयुत्तपतेरिंशवा-न्त्वाहा॥ यनमानः-इंशयेदं॥ वागस्यैदी संपत्तुक्षयणीवाचा
 मेदियेणाविंश॥ स्त्रुच्यमाधारं॥ अध्वर्युः-हुत्वानुप्रापिति॥ वृहन्दाः॥ स्त्रुचमुद्ध
 क्कति॥ पाहिर्माग्नेदुश्चरित्तादामासुर्चरितेभज॥ असं-स्पर्शयन्त्सुचो-वत्याकाम
 ति॥ समक्तमग्निनाद्यतं-समक्तं-हविषाहविः॥ समंतरिक्षमर्चिषां॥ जुह्वा
 ध्रुवांश्चिः-समनक्ति॥ उन्नीतं-रायः॥ स्त्रुवेणध्रुवाया आज्यमादाय॥ सुवीरायुस्वा
 हा॥ जुहं प्रत्युभिधारयति॥ येनैनयतः-संततः॥ जुह्वाध्रुवा॥ सादयित्वास्त्रुचौ॥ इ
 ध्मसंनहानानिस्फ्यउपसंगत्सुवेदेश्चतणमव्यंतमध्वर्युः-प्रवरायावतिष्ठतेता
 न्या॥ ग्नीध्रोन्वारभ्यपश्चादवतिष्ठते॥ अध्वर्युः-कौदमध्वर्चुर्भविष्यतिसइदम
 ध्वर्युमविष्यति यतो यत्तस्यविष्णोस्थानेति घामिवागार्त्विज्यं करोतु मुनआ
 र्त्विज्यं करोतु वाचं प्रपद्येभर्भुवः॥ सुवेः॥ जपति॥ आग्नीध्रः-कौदमग्नीध्रविष्य

५५. तिस्रदमग्नीभद्विष्यति ॥ अध्वर्युः ॥ ब्रह्मन्प्रवराया आवयिष्यामि ॥ ब्रह्माण
 नामं नयते ॥ जह्मा ॥ वीचस्पतेनैव वात्समा आवयेतामा आवयेति ॥ आग्नीध्रः ॥ अस्तु
 ६ श्रौ ३ षट् ॥ प्रत्याश्रावयति ॥ अध्वर्युः ॥ प्रवरं प्रवृणीते ॥ अग्निर्देवो होता देवा नृणां क्ष
 द्विहा ५ ॥ चिकित्व न्मनुष्यं सरत वत्कुशिक वदधमर्षेण वद्विश्वा मित्रवद्ब्रह्मण्वराच
 क्षवद्वा ह्यगा अस्य यज्ञस्य नावितारः ॥ असाविति होतुरुपांशुना मग्गह्मति ॥ मानुष इत्यु
 चैः ॥ वेद्यात्पणमपि रजति ॥ यजमानः ॥ देवाः पितरुः ॥ रेमिनां देवेष्वाम्रया युषे क्व
 सो ॥ अध्वर्यु प्रवरो ॥ चतुर्होतारं पुरस्तात्प्रयाजानां व्याचक्षीन ॥ अध्वर्युः ॥ चतवतीस्तु स्वमा मध्यर्षे
 स्य स्वेत्युच्यमाने ॥ नुरूप भूता वारा पदक्षिणा सकृदति क्रोतः ॥ पंचप्रयाजा इयं जाति आ ॥ हेरव ॥
 आश्वाया आग्नीध्रः ॥ अस्तु श्रौ ३ षट् ॥ उक्ते दक्षिणा मुखस्तिष्ठन्स्पर्धे धारयत्प्रत्याश्रा २६
 वयति ॥ अध्वर्युः ॥ समिधो यज ॥ पथमं प्रयाजं संप्रेष्यति ॥ वषट्कृते पुरस्ताज्जुहोति

यजमानः अग्नय इदं० वसुंतमृतुनां प्रीणामि समी प्रीतः प्रीणातु अध्वर्युः आ
 श्राव्य० प्रत्याश्राविते यज संप्रेष्यति वषट्कृते दाक्षिणतो जुहोति॥ यजमानः अ
 ग्नय इदं० अश्विषमृतुनां प्रीणामि समी प्रीतः प्रीणातु॥ अध्वर्युः आश्राव्य प्रत्याश्रा
 विते यज संप्रेष्यति इतिके चित्वा एकस्मा आज्यमवशिष्य वषट्कृते पश्चाज्जुहोति
 यजमानः अग्नय इदं० वृषास्तुनां प्रीणामि समी प्रीतः प्रीणातु॥ अध्वर्युः अर्घ
 म्रौपश्वतस्य जुह्वामानीयाश्राव्य प्रत्याश्राविते यज संप्रेष्यति वषट्कृते बर्हि रुत
 रतो जुहोति॥ यजमानः अग्नय इदं० अश्विषमृतुनां प्रीणामि समी प्रीतः प्रीणातु॥
 अध्वर्युः आश्राव्य प्रत्याश्राविते यज संप्रेष्यति वषट्कृते मध्ये स्नाहाकारं जुहो
 ति॥ यजमानः अग्नय इदं० हेमंतुशिशिरावृतुनां प्रीणामि समी प्रीतः प्रीणातु॥
 प्रीणीतो॥ अध्वर्युः प्रत्याकम्पय यज शेषेण हवीं ष्यभिघारयति धुवामभि

२७ प्र. मिघायोऽग्नेयमभिघारयति। आनुषव्येण हवीषि उप नृतमंततः। सादयित्वा सुचौ।
 आप्यायतां ध्रु०। जुहांचतुर्गृहीतं गृहीत्वा प्रस्तरं वहिरेकाचतुर्थीते प्रस्तरं वहिरंजनं।
 अग्नये नु ३३ हि। आश्राव्य प्रत्याश्राविते। अग्निं यज-संप्रेष्यति। वषट्कृत उत्तरार्धे
 जुहोति॥ यजमानः-अग्नय रदं०। अग्निश्चक्षुष्मा ५ स्तम्या ह देव युज्यया चक्षुष्मा-
 यासं॥ अध्वर्युः प्रत्याक्रम्य एवेव चतुर्गृहीतं गृहीत्वा-सोमाया नु ३३ हि। आश्राव्य प्र
 प्रत्याश्राविते-सोमं यज-संप्रेष्यति। वषट्कृत दक्षिणार्धे जुहोति। यजमानः-सोमाये
 दं० सोमश्चक्षुष्मा ५ स्तम्या ह देव युज्यया चक्षुष्मा-यासं। पंच होतारं पुरस्ताद्वि
 षामवदानानां व्याचक्षीत॥ अध्वर्युः सुच्युपस्तीर्य-मामे मां स विष्णु मा त्वां हि ५ सि
 षमाते ते जोषं क्रमोत्तराभूतमुद्धरेत् ममुषिं वा वदानानि ते प्रत्यवदास्यामि नमस्ते
 अस्तु मां माहि ५ सीः॥ हविरमिदं यमा-ससं हिताभ्यामं गृहीभ्यामं गृहे न च

मध्यात्पुरोडाशस्यावदाय ऋषीर्घोदवद्यति. पश्चाद्दीक्षतीत्यं पंचावति नः।
आप्यायतां ध्रुवमभिघार्य यदवदानानिते वृद्धन्वितो मा कार्ष मात्मनः। आ
ग्नेनुप्रत्यनज्येनुस्तु आप्यायतां पुनः। हविः प्रत्यभिघारयति। अग्नयेनुक्त्रहि।
आश्राव्य प्रत्याश्राविते. अग्निं यज। संप्रेष्यति। वषट्कृते जुहोति सर्वाणि हवींषितावेत
रेण यजति। अपदधरिवा प्रक्ष्यात्पुरोडाशाहुतिं जुहोत्याज्यं हुत्वा वदानं जुहोत्यंततोऽन्व
वश्रावयति मुखेनेतराः स्त्रावयति॥ यजमानः. अग्नय इदं. अग्नेरहं देवयुज्यया नृदो
भ्रया सं। अध्वर्युः. एवेव चतुर्गृहीतं गृहीत्वा. प्रजापतये। उपांशरत्ना. अनुक्त्रहि.
उच्चैः. आश्राव्य प्रत्याश्राविते. प्रजापतिं उपांश. यज। उच्चैः। वषट्कृते जुहोति॥ यज
मानः. प्रजापतय इदं. देधिरस्य दस्यो भ्रया सं या प्मानंदमे ये॥ अध्वर्युः. सुच्युपस्ती
र. न. पे. मो. अवदायाभिघार्य यदवदानानि०। हविः प्रत्यभिघारयति। अग्नीषोमाभ्या

मनुक्क ३ हि। आश्राव्यप्रत्याश्राविते। अग्नीषोमो यज। संप्रप्यति। वषट्कृते जुहोति॥
 यजमानः। अग्नीषोमाभ्यामिदं०। अग्नीषोमयो रहं देवयज्यया हवन्नाभ्यासं॥ अध्व
 र्युः॥ स्तुच्युपत्तीर्य० माभेमो०। अनदायामिधार्यं यदवुदा०। हविः प्रत्यभिधारयति। इं
 द्राय वै मधा यानुक्क ३ हि। आश्राव्यप्रत्याश्राविते। इंद्रं वै मधं यज। वषट्कृते जुहोति
 । इंद्राय वै मधा येदं०। इंद्रस्य वै मधस्याहं देवयज्यया सप्तो भव्यासं॥ इति पौर्णमास्यां
 । अमावास्यायां तु० आग्नेयेन प्रचर्य० ऐशानेन प्रचरति अग्नीषोमवत् ऊहे विशेषः
 ॥ इंद्राग्निभ्यामनुक्क ३ हि। इंद्राग्नीयज। इंद्राग्निभ्यामिदं०। इंद्राग्नियो रहं देवयज्ययेदि
 याव्यन्नाहो भव्यासं॥ इत्यसन्नयतः॥ सन्नयतः सान्नाय्याभ्यां प्रचरति० दिः श्वत
 स्यावयति हि रंध्रः॥ अभिधार्य० यदवुदा० हविः प्र० ति। इंद्रायानुक्क ३ हि। महेंद्राये
 ति वा। आश्राव्यप्रत्याश्राविते। इंद्रायज० महेंद्रवा॥ यजमा०। इंद्रायेदं०। इंद्रस्या

हेरव

२८

हं देवयुज्ययेदिया वीभ्रयासां मूहं द्रायेदं ० । मूहं द्रायेदं हं देवयुज्यया जेमानै महि
 मानै गमेयं ॥ इत्यमावास्यायां । अध्वर्युः स्तुच्युपस्तोय सर्वभ्य उत्तरार्धेभ्यः सकृत्स
 कृदवद्यति । हिः पंचावत्तिनः । हिरभिघारयति न हविः प्रत्यभिघारयति । अग्नये स्विष्ट
 कृतेनुब्रूहि । आश्राव्य प्रत्याश्राविते । अग्नि ५ स्विष्टकृते यज । संप्रेष्यति । वषट्कृत उ
 त्तरार्धे कवीर्द्धे । संसक्तामितराहुतिभिर्जुहोति । यजमानः । अग्नये स्विष्टकृत इदं । अ
 ज्ञः स्विष्टकृतो हं देवयुज्यया युष्मान् युजेन प्रतिष्ठांगमेयं । अग्निमीदुरिष्टा त्यातु स
 विता घश ५ साद्यो मंतिदूरं राती यति तमेतेन जेषे ॥ अध्वर्युः प्रत्याक्रम्य स्तुच्यमग्निः
 पूरयित्वा वैश्वानुरे हविरिदं जुहोमि साहस्रमुत्स ५ शतधारमेतौ । तस्मिन् विषपित
 रयिता मूहं प्रपिता मह ५ सुवर्गे लोके विभरुत्पिन्वमाने । परिध्यभावे गृहमेधीये
 पि मध्यमे परिधिं प्रदक्षिणमनु परिषिंचति ॥ यजमानः । पित्रे पितामहाय प्रपिताम

हे-द-म
२९

हायेदं॥ अध्वर्युः सादयित्वा स्त्रुचौ॥ प्राशिचं स्थात्नी गतेना ज्येनोपस्तीये॥ आग्नेये
प्राचविरुज्या पउपस्य श्य॥ अंगुष्ठेनोपमध्यमया चोंगुल्या दायाचिरुज्या त्ररस्मा
तुदुभयं यवमात्रं पिप्पलमात्रं मंत्रो नतिंगविरोधात्॥ अज्यायो यवमात्रादा व्याधा
कृत्यतामिदं॥ आरूपा मद्युतस्य सुधुः स्विष्टमिदं॥ हविः॥ अनुमश्य प्राशिच
मवद्यति॥ ब्रह्मा॥ मित्रस्य त्वाचक्षुषा पेक्षे॥ प्राशिचमवदीयमानं पेक्षते॥ अध्व
र्युः अभिघार्यो ग्रेणा हवनीयं ब्रह्म यजमानावा हवनीयं चोतरेण नीत्वा परेणाह
वनीयं निरधाति॥ इडा पात्र उपस्तीये॥ मनुना दृष्टो हृतपदी मित्रावरुणसमोरित्वा॥
दक्षिणा धादसं मिदं ब्रह्म यजमानं मुखो॥ दक्षिणा धात्पुरोडाशस्य सर्वमवदान
मवद्यति॥ एवोर्धादण्डमिव दीर्घं यजमानभागंतमाज्येन संतप्य ध्रुवाया उपोत्या सं
भेदमवद्यति सर्वेभ्यो हविर्भ्यः॥ अभिघार्य प्राची प्रोहति॥ अग्नेण होतारं दक्षिणाति

हेर
२९

क्रम्यप्रदाक्षिणमावृत्य पश्चात्प्राज्ञासीनो होतुरंजलिपर्वणी। अनक्ति। सर्वमग्रेथा
 परं। प्रसव्यमावृत्य यथेतं प्रत्येत्य पुरस्तात्प्रत्यङ्मासीनो होत्र इदं प्रयच्छति॥ यजमानः
 सुरूपवर्षवर्णी एहीमाभ्युद्राद्रुया ६ अभ्येहि मामनुब्रूता न्युशीर्षीणि मृदुमिदु एत्थ
 दित् एहि सरस्वत्ये हिरंति रसि रमति रसि स्तनयं सिजु ह्ये नुष्टे तेशीयो प हूत उपहूवे
 तेशीय। इदमाद्रियमाणं प्रतीक्षते॥ अध्वर्युः० दक्षिणे होतुः पाणौ विडोया अवां
 तरे दामवद्यति लेपादुपस्त्वणाति सकृदवदधाति॥ होता० स्वयं द्वितीयमादत्ते॥ अध्व
 र्युः लेपेनाभिघारयति। उपहूयमाना मध्वर्युराग्नीध्राय जमानश्चान्वारभते॥ य
 जमानः इदं एत्थ दित एहि भूयस्ये हि श्रेयस्ये हि वसीयस्ये हि चित्र एहि रधिष एहि
 उपोश्रय हवे सप्तदेव गवीर्जपति। चिंदसि मनासि वस्वी रंती रमतिः स्तनुरी स्तनूतौ वि
 श्वात्वं भूतानुप्राणि हि विश्वाभूत्वा भूतानुप्राणं तु भूरस्यायुरसी सिरसि। सुरूपवर्षव

नृणां एहीमा-भृशं दुयी ५ अन्ये हि मामनु प्रणम्युर्वाणिभृत् ७ सानः प्रिया सुप्रत
 तिः प्रियानः सुतन्त्राः प्रियवतामघोनी जुष्ट एहि रंत एहि रमते एह स्तन्त्रे एहि सुह
 वाम एहि सह रायस्यो वेण देवी देवै रभिमानि बते ध्वंस्यो नास्यो नेष्टे नमो समु
 क्षतनम एतदुपदं मिषं विज्ञे ह्यायददौ समुद्रादुत्तन्निवा स्तुवा वागमे विप्रस्यति
 षति रंते गेभि देश मिर्दिशे न ॥ उच्चैरुपहवे वायविशते माता ॥ होतारुमीक्षमाणो वायुं
 मनसा ध्यायेत् ॥ उपहृतो यमि त्युच्यमाने उपहृतः पश्यमान सानि जपति ॥ अस्मा
 स्विं द्रं द्रिये दधात्वस्मान्नायुतयुताः संवेता मस्मात्संत्वाशि षुः सानः प्रिया सुप्रत
 तिर्मघोनी जुष्टि रसि जुषस्वनो जुष्टानो सि जुष्टि ते गमेयं ॥ इति या अहं देवयज्यया ७
 हिमान्यश्च मा-भ्या सुमिडे भ्रागं जुषस्वनो जिन्व गा जिन्वा र्वतु स्तस्यास्ते भक्षि वाणः स्या
 मसर्वात्मानः सर्वे गणाः ॥ इति धेनुः सहवत्सान आगादू जैदु हाना पयसा यपीना ॥ सानो

हरव
 ३०

अन्नेन हविषो तगो भिरिडा जिन्वता पयसम्भ्य मस्मान् ॥ उपहृतामिशं अध्वर्युः
 दैव्या अध्वर्यवस्त्युच्यमाने उपहृतः पस्मानसानि जपति ॥ उपहृतायामग्रेणाहव
 नीयं परीत्य ब्रह्मणे प्राशिचं परिहरति ॥ ब्रह्मा रतस्य पथापर्येहि ॥ पर्याङ्गियमाणं
 सूर्यस्य त्वावक्षुषा प्रतिपश्यामि ॥ आह्वियमाणं देवस्य त्वा सवितुः प्रसूवे सिनो वी
 हुभ्यां दुष्टो हस्ताभ्यां प्रतिगृह्णामि ॥ प्रतिगृह्य द्यौश्चिच्छास्त्रानामौ सादयामीशयाः प
 दे ॥ अपरेणाहव नीयं व्यत्युत्तणानि प्राग्दे उ ५ सादयति ॥ सुपर्णस्य त्वा गरुत्मतश्चक्षु
 षावपश्यामि ॥ अवेक्ष्य ॥ देवस्य त्वा स ॥ स्ताभ्यामाददे ॥ अंगुष्ठेनोपमध्यमया चांगुल्या
 दाय अंग्मे त्वा स्येन प्राश्नामि ॥ प्राश्नाति ॥ ब्राह्मणस्योदरेणो असंस्तेत्यावगिरति
 ॥ नदतो गमयति ॥ त्वो अस्वतर्देवतास्ता इदं ५ ज्ञानयंतु स्वाहा कर्तजठरे मिंद्रस्य मिच्छ
 गच्छ ॥ अन्द्रिव्यवहरति ॥ आचम्य ॥ घंसिना मे मासं पक्वा ऊर्ध्वमेनामे ॥ सीदं द्रस्यत्वा

ह.द.प्र
३१

जहरेसादयामि। नाभिदेशमभि मृशति॥ वाङ्म आसत्र। नृसोः प्राणः। अक्ष्योश्चक्षुः।
कर्णयोः श्रोत्रं। बाहुवोर्वर्तनं। ऊरुवोरोजः। यथारूपं प्राणा यतनानि संमृशति॥ अ
रिष्टा विश्वान्यंगानि तनुदत्तनुवांसे सुहृन्मत्से अस्तु मामाहि ५ सी। सर्वाण्यंगानि॥
पात्रं प्रक्षाल्य पुरयित्वा दिशो जिन्वा परांचं निनयति॥ अपरं पुरयित्वा मां जिन्वा अम्या
त्मं निनयति। रजसि स्योनासि स्यो न रुत्सानो रायस्यो वेसु प्रजास्विधौः। मुखस्य त्वा
र्तुं म्नाय सुरभ्यास्यत्वा यत्वा प्राश्नामि। उपहृता मत्विजः प्राश्नंति च जमानपंचमो वा
ग्यता भवंत्यामार्जनात्। मनोज्योतिर्गुणतामां विच्छिन्नं युतं ५ समिर्मदधातु। ह
हस्यतिस्तनुता। मिर्मनो विश्वे देवा इह मादयं तां। अंतर्चेदि पवित्रवति प्रस्तारदेशे मा
जयंते॥ अध्वर्युः॥ आनेयं चतुर्धा विरुज्य बर्हि षदं करोति॥ यजमाः॥ ब्रह्म पिचस्व
ददतो मे माक्षा यिकुवतो मुमा पदसदृशं कृत्तिरसि दिशो मे कल्पं तां कल्पं तां मे दिशो

दैवीश्वमानुषीश्वहोरात्रे मेकल्येतामर्धमासा मेकल्यंतां मासा मेकल्यंता मृतवोमे
 कल्यंता ५ संवत्सुरो मेकल्यतां कृत्तिरसिकल्यतां मे आशानां त्वाशा पात्रेभ्यश्चतुर्थ्यो
 अमृतैभ्यश्चतुर्दशभुतस्याध्वक्षेभ्यो विधेमहविषाचये । भर्जतां भागीभागं सामागोभक्त
 निरभागं भजामो ॥ अपास्यन्वो षधीर्जिन्वद्विपात्या हि चतुष्पादवद्विवोरहि मे रया ॥ आ
 ह्युणानामिदं ५ हविः सोम्याना ५ सोमपीथानां निर्भुक्तो ब्राह्मणो न ह्यब्राह्मणस्यास्ति
 प्रतिदिशं व्यहति ॥ इदं ब्रह्मणः ॥ इदं ५ होतुः ॥ इदमध्वर्योः ॥ इदमुग्नीधः ॥ चतुर्धीव्यादिश
 ति ॥ अध्वर्युः ॥ इदं यजमानस्य ॥ यजमानभागमादिशति ॥ अग्नीधे षडवत्त ५ संपादय
 ति ॥ उपस्तौ यतिरायाभिघारयत्येवं पुनरवद्यंति ॥ अग्नेणाहवनीयं वेदेन ब्रह्म यजमा
 नभागो परिहरत्यस्येन्येन पात्रेण होत्रेत्यनेनाध्वर्यवे ॥ आग्नीधः ॥ रिवो भागो स्य ग्नेरा
 गोघमस्य ग्नेः ॥ नामिन्नमस्य ग्नेस्त्वा स्येन प्राभामिनमस्ते अस्तु मामाहि ५ सीगो प्राश्ना

द. प्र. ति॥ अध्वर्युः अंतरिक्षस्य भागोऽसि॥ प्राश्नाति॥ अन्वाहार्यं ममिच्छायौ तवैद्या मासाद
 यति॥ ब्रह्मा ब्रह्मन् ब्रह्मासि ब्रह्मणे त्वाहुताद्युमामाहि ५ सोरहुतो मत्स्य ५ शिवो भवै।
 प्रजापतेर्भृगोऽस्य जन्मान्य यस्त्वा न्याणा पानौ मे पाहि समानव्या नौ मे पात्यु दानव्या
 नौ मे पात्यक्षितोऽस्य क्षित्यै त्वा मामेक्षे सा अमुत्रा मुष्मि लोके॥ अन्वाहार्यं मासन्नममि
 म्रशति॥ यजमानः इद्य ५ स्थाल्यमृतस्य एणो सहस्रधार उत्सो अक्षीयमाणः। स
 दाधार पृथिवी मंतरिक्षे दिवं च ते नौ दनेनाति तरणि मृत्युं॥ प्रजापतेर्भृगो लोको अं
 तर्वेद्यन्वाहार्यं मासन्नममि म्रशति॥ अध्वर्युः। दक्षिण सन्ध्य उपहर्तवै। संप्रेष्यति॥ य
 जमानः। दक्षिण तरे ते ब्राह्मणाः अयं वओ दनो यथा भागं प्रति गृह्णीध्वं। संप्रेष्यति॥ द
 क्षिणां प्रति ग्रहो व्यन्त्सु स्रग्दशु कृत्वोर्वा न्यात्। व्यादृत्या प्रति ग्रहणं। देवस्य त्वा स०। भ्यो
 प्रति गृह्णामि राजा त्वावरुणो नयतु देवि दक्षिणे ब्रह्मणे ओदनं तेना मृतत्वं मश्यावयो

हरव

३२

रुत्रेभ्यः यान्मयो मर्त्यमस्तु प्रतिग्रहीत्रे कइदं कस्मा अरात्कामुः कामायु कामौ हता
 कामः प्रतिग्रहीता कामं ५ समुद्रमा विशु कामेन त्वा प्रतिग्रहामिका मेतत्त एषा ते का
 मुद्रक्षिणो नानस्त्वांगीरुसः प्रतिग्रहं ह्नातु अन्वाहये चतुर्धा करणक्रमेण प्रतिग्र
 ह्यप्रत्यायेति । ब्रह्मापि स्वमार्गेण गत्वा प्रतिग्रहत्यागलोपविशेत् । अध्वर्युः हविः
 शेषातु दास्य । अनुदासने तत्ते मआ पदत्याहुः । अन्त्या जार्थे उल्मुके अपि स्थस्य ब्र
 ह्मन्प्रस्थास्यामः समिधमाधायाग्नीसरिधी ५ आग्निं च स रुत्स रुत्सं मृद्धि । संप्रेष्य
 ति ॥ ब्रह्मा देव सवितरेतत्ते प्राहुत त्पचु सुव पुच यजु र हस्यति ब्रह्मा सयुते पाद्वि स
 त्पचोपही युजयति पाहि ॐ प्रतिष्ठा आग्नीध्रः एषा ते अग्ने समित्तया वर्धस्व चाचप्याय स्वव
 र्धतो च ते यजयति राचप्याय ता ५ स्वाहा समिधमा दधाति ॥ यजमानः अग्नय इदं
 एषा ते अग्ने समित्तया वर्धस्व चाचप्याय स्ववर्धे वो महि च वयम्मा चप्यासि षी मेहि

ह-द-प्र- यते अग्न आचुभ्याम्यहं वासि पितृभ्यश्च रक्षां प्रजांच तस्युम्लं च निचैर्देवा निरक्षं
 ता अमेयो नो भिरासंति समानो यश्चु निस्वः । इध्मस्येव प्रक्षा यतो मा तस्योच्छेपिकिं
 ३३ चुनायो मां देष्टि जातवेदो यंचा हं देष्टि यश्चु मां । सर्वा ५ स्नानं मे संरं ह्या ५ आहं देष्टि
 वेचु मां । अन्त्याज समिधं मा धीयमानां । आग्नीधः अस्पैरिध्मसं न हनैरपरिकाम
 न्यरिधीन्त्सं माष्टि । मध्यममुरं चं प्रांचा वितरो । अग्ने वाज जिह्वा जंत्वा सस्वा ५ सुवा
 जं जिगिवा ५ सेंवा जिर्नवा ज्वा जितं वाज जिह्वा ये सं मां ज्ये । निमन्त्रा रमुन्ना धाया । सक
 दग्धि । यो भूतानां मधिपती रुद्रस्तंति चूरो वृषा । पृश्नूस्मा कुं माहि ५ सीरेतदंस्तु हुतं
 तव स्वाहाया । सकंदग्नि ॥ संमार्गो न भ्युस्या हवनीये प्रहरति ॥ यजमानः ॥ भूतानां म
 धिपतये रुद्राय तंति चरायेदं ॥ वेदिर्वेहिः रुद्र ५ हविरिध्मः परिधयुः सुर्वः । आज्यं
 यत्तत्तचो यजुर्गुण्यश्च वषट्कारः समं सन्नतयानमंतामिध्मसु चर्हने हुते । इध्म

हरव

३३

अंगिरं रक्षोषु॥

संनहनेहुतेजपति॥मुहाहविहोता।सुत्यहेविरध्वर्युः।अच्युतपाजाअग्नीत्र।अच्यु
तमनाउपवृत्ता।अनुधृष्यश्चापतिधृष्यश्चयज्ञस्याभिगुरौ।अयास्यउद्गाता।सप्त
होतारंपुरस्तादभ्याजानोव्याचक्षीत॥अध्वर्युः यदुपश्रत्याज्यंतज्जुह्वामानीयतेनेस
कृदतिक्रांतस्त्री नैर्वाजायजति।आश्राव्यप्रत्याश्राविते देवारयज।प्रथमंसंप्रे
ष्यति।वषट्कृतेमेणाधारसेमेदंपश्चात्पश्चात्समिधिजुहोति।पश्चादेवारभ्यपोचमु
त्तमं संततेतेनेतरावनुसंमिनन्ति॥यजमानः अग्नयरदं०बुहिषो हंदैवयुज्यया
प्रजावान्भ्यासं॥अध्वर्युः आश्राव्यप्रत्याश्राविते यज।संप्रेष्यति।वषट्कृतेजुहो
ति॥यजमानः अग्नयरदं०नराश ५ सस्याहंदैवयुज्यया पशुमाभ्यासं॥अध्वर्युः
आश्राव्यप्रत्याश्राविते यज।संप्रेष्यति॥यजमानः अग्नयरदं०अग्नेः स्विष्टकृतो हे
नमस्तुते॥

३४ प्रः। अन्तर्यामिणं जपति॥ अध्वर्युः प्रत्याकम्पयथा यतनं सुबो सादयित्वा वा
 जवतीभ्यो व्यहस्युर्भौवाजवत्यौ जपतः। वाजस्य माप्रसवेनोद्भवेणोदग्रभीत्। रक्षि
 णेनोत्तानेन सप्रस्तरां जुहमुद्गृह्णाति। अथासुपत्न्या ५ इंद्रे मे निग्राभेणाधरा ५
 अकः। नीचासव्येनोपभृते निगृह्णाति॥ उद्ग्राभे चोक्ते वत्सं जुहमुद्गृह्णाति॥ निग्रा
 भे च॥ उपभृते निगृह्णाति॥ ब्रह्मदेवा अर्वा रधे ३। रक्षिणोत्तानेन प्राचीं जुहं प्रोहति
 ॥ अथासुपत्न्या निग्राभे विष्णुचीनान्यस्यतां। सव्येनोपभृतं प्रतीचीं बहिर्वेदिनि
 रस्यति॥ अप उपस्पृश्य अभ्युक्ष्योपभृतमाहृत्य जुहोति परिधीनं नक्ति वसुभ्यस्त्वा
 मध्यमे॥ यजमानः वसुभ्य इदं०। वरुदेवान् वयस्तेनापि प्रेयं॥ अध्वर्युः रुद्रे
 भ्यस्त्वादक्षिणाध्वे॥ यजमानः रुद्रेभ्य इदं०। रुद्रादेवान् वयं० यं॥ अध्वर्युः आदि
 त्येभ्यस्त्वा। उत्तराध्वे॥ यजमानः आदित्येभ्य इदं०। आदित्येभ्य इदं० प्रेयं। परिधीन

हेरव

३४

ज्यमानान्। अध्वर्युः अस्तसत्तनुहंसादयित्वा स जानाथां द्यावापृथिवीमित्रा
 वरुणौ त्वाहृष्यावतां। विधत्तीभ्यो प्रस्तरं समुत्तिप्पत्स्नी वहिषि विधत्ती अपि
 स्तम्भम्॥ स्तुष्टु प्रस्तरमनक्तिः अक्त ५ रिहाणाः। जुह्यामयापि। वियंतु वर्यः। उप
 भृतमध्यानि॥ प्रजां योनिं मानिर्म्हक्षं। ध्रुवायो मूलानि॥ एवं पुनरक्ति तृतीये तु
 प्रजां योनिं मानिर्म्हक्षं। ध्रुवायो मूलानि॥ वियंतु वर्यः। उपभृति मध्यानि॥ अक्त
 ५ रिहाणाः॥ जुह्यामयापि॥ यजमानः समं द्वां वहि हं विषाष्टु ते न समादित्ये
 वेत्सुभिः संमुरुन्दिः। समिदेणं विश्वे मिदे वेमिरद्वा दिव्यं न भोगच्छतुपत्स्यार्हा प्र
 स्तरमज्यमाने॥ अध्वर्युः आयुं देत्वा। अक्तस्य तृणा मपादाय प्रप्ता तं निधाय॥ य
 जमानः अपि मे अतो यत्तमया ददेवा ५ अरं कृतः सोमैः। तं मित्रो वरुणो अर्यमा
 रायस्योषाय जमाने विशंतु। प्रस्तरस्य तृणमपात्तं॥ अध्वर्युः प्रस्तर ५ शाखां चा

हे-ह-प्र-शयोत्तरं परिधिसेधिमन्त्रवहत्याश्राव्यप्रत्याश्राविते- इषितादेव्या होतारो भद्रवाच्या
 यमेधितोमानुषः स्तुतवाकायस्तुता ३४ ३५ हि संप्रेष्यति ॥ आप्यायंता मापु ओषध
 योमुरुतां एषतयः स्थदिवंगच्छुततो नो वृष्टि मेरयुत्वा हो ॥ प्रस्तर ५ शास्त्रोचानुप्रह
 रति ॥ अजिह्ममिव हस्तधारयन्कषे निवन्त्यं च मेततः पर्यावर्तयति ॥ यजमानः
 अग्नय इदं ॥ अग्नेरुहमुज्जिति मन्त्रज्जेषं ॥ सोमायेदं ॥ सोमस्याहमुज्जिति म
 न्त्रज्जेषं ॥ अग्नेरुहमुज्जिति मन्त्रज्जेषं ॥ प्रजापतय इदं ॥ प्रजापतेरुहमु ॥ अग्नी
 षोमाभ्यामिदं ॥ अग्नीषोमयोरुहमु ॥ इन्द्राय वै नृधायेदं ॥ इन्द्रस्य वै मृधस्याहमु
 ॥ इन्द्राग्निभ्यामिदं ॥ इन्द्राग्नियोरुहमु ॥ देवेभ्य आज्यपेभ्य इदं ॥ देवानां मास्युपानी
 मुहमु ॥ अमये स्थिष्टकृत इदं ॥ अग्नेः स्विष्टकृतो हमु ॥ अध्वर्युः आशास्तेयं य
 जमानो सावि त्सुच्यमाने ॥ अग्नीक्रमया संप्रेष्यति ॥ अग्नीधस्त्रिरंजलिना प्रस्त

हरव
 ३५

महि

पुध्वमुपौति॥ यजमानः यर्हि होता यजमानस्य नाम गृह्णायात्तर्हि ब्रूयात्। एमा
अग्नन्नाशिषो दोहं कामा ईद्वं तो वनामहे धुक्षी प्रजामिषं। सामे सुत्याशीर्देवेषु भू
यान्मन्यान्मन्यत मा ज्जुष्टा ज्जुष्टे तु मा रेता मनसा तच्छ केयं युजो दिव ५ रोहतु युजो
दिवं गच्छ तु यो देवयानः पंभ्रास्ति न युजो देवा ५ अय्येता आशीष्युजपति। युजो मुआ
गम्यात्। यत्कामयते तस्य नाम गृह्णाति॥ रोहिते नत्वाग्निर्देवता गमयतु हरिभ्यां
त्वेदे देवता गमयतु। एतं शो नत्वा सूर्यो देवता गमयतु। प्रस्तरमेव स्पृशं॥ अध्वर्युः अ
नुमहरा संप्रेष्यति॥ आग्नीध्रः॥ स्वगा तनुभ्यः स्वाहा। प्रस्तरस्य तृणमपात्तमनुमह
रति॥ यजमानः तनुभ्य ईदं॥ दिवः स्वीतोर्वतः॥ एधि व्या अप्युत्थितः॥ तेनां सुहस्रकोरे
नदिषंतं तापयामसि दिषन्न स्ताप्यतां बहुमाना गास्ताप्यो पधर्यैः॥ प्रस्तरस्य तृण
मनुमहतं॥ अध्वर्युः एतात् एतत् एतदिति त्रिरंगुल्या त्ववदिशति॥ आयुष्या अग्ने
त

३६ ॥ २० ॥ स्याद्युर्मे पाहिचक्षुष्मा अग्निं चक्षुर्मे पाहि । यथा रूपं पापा यत नानि सं नृशति ॥ ध्रुवाति ।
 अंतर्वेदि दधिबी मभि मरुति ॥ आग्नी प्रः सं वदस्यो ॥ अध्वर्युः अग्नानग्नी तं ॥ आग्नीधः अग्नौ
 ॥ अध्वर्युः श्रावय ॥ आग्नीधः श्रावय ॥ अध्वर्युर्मे ध्यमं परिधि मन्वारभ्यः स्वगादै व्याहो
 तभ्यः स्वस्ति मा नुयेभ्यः शंया वं ३ हि । संप्रप्यति ॥ यजमानः वित्तोः शंयोरहं देवभूज्याया
 युतेन प्रतिष्ठांगमि सं । शंयुवाके ॥ अध्वर्युः यं परिधिं पूये धत्वा अग्ने देवपुणिभिर्गुयमा
 णः । तं त एत मनुजो जं मरामिने दूषत्वदप न्ने तयाते । स्वाहेति वृत्तिः । मध्यमं परिधि मनुप
 हरति ॥ युतस्य पाथ उप समितं । स्वाहेति वृत्तिः । इतरौ । अवांच मुत्तरस्याग्ने मंगारे षपो हर
 ति ॥ यजमानः विते सं चामि रशाना निरुमी चिये ॥ क्रुया नि पस्वि चर्ते नानि । धृत्ना दस्मा सु
 इवि गुं यच्च भुङ् प्रणो ज्ञता द्या गु धां देवता सु । अग्निं परिधि यु प्रद्वि यमाणेषु ॥ अध्वर्युः
 यजमाने प्रथत । परिधी न नु मे व्र यते ॥ उत्तानाभ्यां हस्ताभ्यामिति वृत्तिः ॥ जुह्वानि त उप

हेरव
 ३६

भूतो गमवधाय० सु० स्वावभागास्ये पाहृतः प्रस्तरे षा च हि षदं श्व देवा इ मां वा च सु
 भिविश्वे गृणंत आसद्यास्मि न्वर्हि षिमादयध्व० स्वाहा। स्तुचौ प्रस्वावयति॥ यजमान
 वसुभ्योरुदेभ्य आदित्येभ्यः स० स्वावभागेभ्य इदं० इष्टो पुतो भर्गं निर्देवि णो रायति भिरा
 शीर्ही वसुभि राशीर्वी० अथर्वभिः॥ तस्य मे हस्य वीतस्य इ वि ण मार्ग म्या इ स यो सो व से
 मान्न यत्त सस्य मा यसे स्य व सोर्व सुमतो वस्वि हा गच्छतु य सोम आ गच्छतु। स० स्वा
 वभागा ननु मन्त्रयते॥ यत्ना मयते तस्य ताम गच्छति॥ वेदो सि वि त्ति रसि पाप्म नो व्या
 हृत्य वि देय क मी सि कुरु ण म सि क्रिया स० सु नि रसि स नि ता सि सु ने र्य द्यु त व तं कु ला
 यिन० रायस्योष० सहस्रि ण वेदो दे रा तु वा जिने॥ वेद मंत र्वे द्या स न्न म भि स्म रा ति॥ श्रु ति
 जो र्विः शेषा न्या भं ला ज्य ले पा न्य क्षा ल्य॥ जु ह्म ता व ध्व र्यु रा द ते वेद० हो ता स स्तु
 तामा ज्य स्या ती मा ग्नी भः प्र त्य चो यं ति पत्नीः सं या ज यि ष्यं तो द क्षि णे न गार्ह पत्य म ध्व र्यु

२७. रतिकामत्युत्तरेणेतरौ। अध्वर्युः० अग्नेर्वा मपन्नगृहस्युसर्दसि सादयामि सुन्वार्यसु
 ३७. म्निनीसुम्नेमाधत्तंधुरिधुर्धौपाते॥ स्फिस्तुवौसादयति॥ अपरेणगार्हपत्यमुपविश्य
 ध्वानेनैवस्तुग्म्यापत्नीः संयाजयेति। वेद्वोपभृत्यपत्न्यामन्वारध्यायां जुह्वीवतुर्ग
 हीतंग्रहीत्वा सोमायानुब्रूहि। आश्राव्यप्रत्याश्राविते सोमं यज। संप्रेष्यति। वषट्
 कर्ते उत्तराधे सोमं यजति॥ यजमानः० सोमायेदं०। सोमं स्याहं देवयुज्यया सुरेतारेतो
 विषीय॥ अध्वर्युः० त्वष्ट्रेनुब्रूहि। आश्राव्यप्रत्याश्राविते त्वष्टारं यज। वषट्कर्तेद
 क्षिणार्धे त्वष्टारं यजति। तावन्तरेणेतरायजति॥ यजमानः० त्वष्ट्रेदे०। त्वष्टुरहं देवयु
 ज्यया पशूनां रूपं पुंषेयं॥ अध्वर्युः० देवानां पत्नीभ्योनुब्रूहि। परिश्रिते देवानां प
 त्नीर्यज॥ यजमानः० देवानां पत्नीभ्यदे०। देवानां पत्नीनामुहं देवयुज्यया प्रजुतिषीय
 प्रजयां पशुभिश्वा॥ अध्वर्युः० राकाया अनुब्रूहि। राकां यज॥ यजमानः० राकाया

हेरव
 ३७

२०॥ ऐकाया अहं देवयुज्यया मजावा न्भया सें॥ अध्वर्युः॥ सिनीवाल्या अनु ऋ३ हि। सि
 नीवाली यज॥ यजमानः॥ सिनीवाल्या इदं०। सिनीवाल्या अहं देवयुज्यया प२३ मा न्भया
 सें॥ अध्वर्युः॥ अग्नये कुक्ष्य अनु ऋ३ हि। कुक्ष्य यज॥ यजमानः॥ कुक्ष्य इदं०। कुक्ष्य अहं देव
 युज्यया पुष्टि मा न्भया सें॥ अध्वर्युः॥ अग्नये गृहपतये नु ऋ३ हि। अग्नि गृहपतियज॥
 यजमानः॥ अग्नये गृहपतये इदं०। अग्नि गृहपतियजस्य प्रतिष्ठा तस्याहं देवयुज्यया
 प्रतिष्ठा वा न्भया सें। देवानां पत्नी रग्नि गृहपतियजस्य मिथुने तयो रहं देवयुज्यया मि
 थुने नम्र भया सें। इति समस्ता नु मंत्राणामेके समामनेति॥ अध्वर्युः॥ संपत्नी पत्या सुहृ
 ते न गच्छतां युजस्य युक्तौ धुर्या व भ्रतां। संजानानौ विजहता मराती दिवि ज्योति रज रमा
 रभेता ५ स्वाहा। सुवेण गार्हपत्ये संपत्नी ये जु होति। पत्या मन्वार ध्यायां॥ यजमानः॥
 दिवि ज्योतिषे परमात्मन इदं०॥ अध्वर्युः॥ एनं वधो तुरंगुलि पर्वणी अनक्ति। दक्षिणे

५

जे ह्यमाने मुखं विमृष्टे । अग्नये । दध्याय वे । शीत तनव इदं । वाँ सरस्वती वेशभगीना
 तस्मै ते स्याहो । हुते मुखं विमृष्टे ॥ अध्वर्युः । अपरं चतुर्गृही तं गृहीत्वा । पिष्टलेपमोष्य । उ
 त्खले मुखं लेपयच्छुश्रूष आशि श्लेषदुषदधुदियत्कृपात्वा । अनुपुषो विपुषः संयजा
 मि विश्वे देवा हविरिदं जुषतां यज्ञे या विपुषः संतिवृक्षी रग्नेताः सर्वाः स्विष्टाः सुहुता जु
 होमि स्याहा । चरो न भवति । पिष्टलेपं जुहोति ॥ यजमानः । विश्वेभ्यो देवेभ्य इदं । वेदो सि
 वित्तिरसि । सनेयं । वेदं होत्रा पत्न्यै प्रदीयमानं । द्युतवतं कुलायि नृषु । रायस्योष ९ सह
 स्त्रिणं वेदो ददातु वाजिनं । उपस्थे स्थमानं । निर्दिष्टं तं निररातिं नुदो वेदं पत्नी निरस्यते ॥
 अध्वर्युः सयोत्रे । जलो र्णपात्र मानयति । समायुषां संप्रजया । समग्नेवर्चसा पुनः
 । संपत्नी पत्या हंगच्छे समात्मा तनुवाममा । पत्या नोयमाने जपति तत्सा निनीयमु
 खं विमृज्य यथार्थं गच्छति ॥ यजमानः । त्वया वेदि विविदुः पृथिवी त्वया युजो जायते

१९ द. प्र विश्वदानीः। अच्छिदं युक्त मन्त्रे विविदा स्वयुहो ता संत नो त्यधे नु सान्ना वेद ५ स्तीर्य
 माणो॥ यथेत मध्वर्युरेत्या आप्यायतादिः॥ अया सरस्वती यशो भगी ना तस्यै ते स्वाहो॥ अथ यतीये
 यजमानः सरस्वत्ये यशो भगी नाया इदं॥ अध्वर्युः यौ सरस्वती वेश भगी ना तस्यै
 ते स्वाहो॥ यज० सरस्वत्ये वेश भगी नाया इदं॥ अध्वर्युः पुनः सकृद्गृहोत्वा इन्द्रो पान
 स्य केह मनसो वेशान्कुरु सुमनसः सुजातान् स्वाहो॥ इन्द्रायेदं॥ अध्वर्युः सुदेव पार्व
 णो होमो जुहोति। पुरस्तात्स्विष्टकृतो वा। सुप्रभं वाजिनं वयं पूर्णमासं यजामहे। स नो
 दोहता ५ सुवीर्य ५ रायस्यो ष ५ सहस्रिणो माणाय सुराधसे पूर्णमासाय स्वाहा। पू
 र्णमासायेदं॥ इति षो णि मास्यो॥ अमावास्या सुमर्गा सुरो वाधे नुरिबुभ्रय आप्यय
 माना। सानो दोहता ५ सुवीर्य ५ रायस्यो ष ५ सहस्रिणो मयानाय सुराधसे मावास्या
 ये स्वाहा। अमावास्याया इदं॥ इत्यमावास्यायो॥ अध्वर्युः आप्यायती षट्॥ खंडे छिषु

हेरव

३९

पुरस्तात्स्विष्टकृतोऽन्यत्रविकल्पः। दशतेतनुवोयज्ञयुजियास्ताः प्रीणा तु यजमानो
 द्युतेन। नारिष्योः प्रशिष्यमीडमानो देवानो देवेष्वियजमानो मृतो भूत्वा हानारि
 ष्याभ्यामग्निवायुभ्यामिदं०। यं वा देवा अकल्पयन्नुजो भाग ५ शतक्रत्वा एतद्वांते
 नैषीणानित्ते न त्वप्यतम ५ ह हो स्वाहा। नारिष्याभ्यामग्निवायुभ्यामिदं०॥ अहं देवाना
 ६ सुकृतो मस्मि लोके ममेदं मिष्टं न मिथुर्भवाति। अहं नारिष्यावनु यजामि विद्वा
 न्यहोभ्यो मिदो अर्धाग्नाग्नेयू ५ स्वाहा। नारिष्याभ्यामग्निवायुभ्यामिदं०॥ अर्धा
 रस्तद्वत देव सोमास्मिन् युजे मरुतो मृतानः। मानो विदं ह भिभामो अशस्तिर्मा
 नो विदं ह जना देव्यायाः स्वाहा। नारिष्येभ्यो देव सोम मरुन्व इदं०॥ ब्रह्म प्रतिष्ठाम
 न सो ब्रह्म वाचो ब्रह्म यज्ञाना ६ हविषामाज्यस्य। अतिरिक्तं कर्म णो यच्च हीनं युतः प
 रं कृतं न विदंति तत्त्वय न्त्वा हो कृतो हीतिरेत देवान्त्वा हा। ब्रह्म ण इदं०॥ स नैम

४० नः संप्राणे प्राणं रं धामिते संव्याने स न प्राणं रं धामिते ॥ पुरि म्द त्वा यज मानो न्द तो
 भू च्छं न एधि हि पदे शं च तेष्वदे स्वाहा नारि णाय पर मात्म न इदं ० अध्व युः ० आप्पा
 यतां अ ष्विंश ज्ज ही त्वा जुहा ह वनी ये सर्व प्रायश्चित्तानि जुहोति ॥ इष्टेभ्यः स्वाहा ॥ इष्टे
 भ्य इदं ॥ वषुड नि षे भ्यः स्वाहा ॥ व षड नि षे भ्य इदं ॥ ॥ मे षजं दुरि त्ये स्वाहा ॥ मे षजं द
 रि ष्या इदं ॥ निरुं त्ये स्वाहा ॥ निरुं त्या इदं ॥ नि षुं त्ये स्वाहा ॥ नि षुं त्या इदं ॥ दौ रा ध्ये
 स्वाहा ॥ दौ रा ध्यो इदं ॥ देवी भ्यस्तु न्भ्यः स्वाहा ॥ देवी भ्यस्तु न्भ्य इदं ॥ रु ध्ये स्वाहा
 ॥ सध्या इदं ॥ सम्ध्ये स्वाहा ॥ सम्ध्या इदं ॥ अयाश्चाग्ने स्य नमि शस्ती श्च सुत्यमि
 त्मया असि ॥ अयसा म न साध तोय सा हव्य म् ॥ हि षे या नो धे हि मे षजं ॥ स्वाहा ॥ अ
 ग्नये ॥ य स इदं ॥ ॥ इमं मे व रुण शु धी ह वं मू द्या च म् ॥ इय त्वा म व स्यु रा च के स्वाहा ॥ व रु
 णा येदं ॥ तत्वा यामि ज्ञ त्वा णा वं द मानु र्त दा शा स्ते यज मानो ह विमिः ॥ अ हे ड मानो

०५५०

॥ हेरव ॥

॥ ४० ॥

वरुणे हवो ध्युरु राँ सुमानुः आयुः प्रमोषीः स्वाहा । वरुणा ये दं ॥ त्वे नो अग्ने वरुणस्य
विद्वान्देवस्य हे डो वया सिती साः । यजिह्वो वद्वितमः शोऽञ्चानो विश्वा देवा ५ सि प्रमुमु
ग्ध्युत्स्वाहा । अग्नी वरुणा भ्यामिदं ॥ स त्वे नो अग्ने वृमो भवो तो नेदिष्ये अस्या उषसो
व्युह्ये । अवयस्व नो वरुणः ५ रराणो वीहि म्दीक ५ सुहवो न एचि स्वाहा । अग्नी वरुणा
भ्यामिदं । त्वमग्ने अयास्युयास न्यनसा हितः । अया स न्हव्य न्हि षे या नो धेहि मे षुज ५
स्वाहा । अग्नयो यस इदं ॥ प्रजापते न त्वदेता न्युन्यो विश्वा जातानि परिता व भ्रवा यत्का
मास्ति जुहुमस्तन्नो अस्तु वय ५ स्याम पतयोरयीणा ५ स्वाहा । प्रजापत य इदं ॥ भः स्वा
हा । अग्न य इदं ॥ भुवः स्वाहा । वाय व इदं ॥ सुवः स्वाहा । रुयो ये दं ॥ भूर्भुवः सुवः स्वाहा
प्रजापत य इदं ॥ आश्रवितमृत्या श्रवितं वषट्कृतमृत्य नृक्तमनूक्तं च यज्ञो अतिरिक्तं न
कर्मणो यज्ञे ही नं यज्ञः पर्वोणि प्रतिरन्वेति कृत्य युन्त्स्वाहा कृता हुतिरेतु देवान्त्स्वाहा

ह. ह. प्र.

४१

यत्तायेदं०। अनात्तातुं यसात्तातेयुशस्यक्रियतेमिथु। अग्नेतदस्य कल्पयुत्व५ हिवे
त्पयथातूथ५ स्वाहाकृताहुतिरेतुदेवान्त्वाहा॥ अग्नयइदं०। अतिरिक्तं न्युनेजुहो
मिन्यनमतिरिक्तेजुहोमि। सम५ समेजुहोमि स्वाहाकृताहुतिरेतुदेवान्त्वाहा। देवेभ्य
इदं०। यदेकमेयन्नाकमेयदत्यगामयन्नात्यगामयदत्परीरिचामयन्नात्यरीरिचा
मातत्वं विष्णोयस्तेयसे प्रतिष्ठापय स्वाहाकृताहुतिरेतुदेवान्त्वाहा। देवेभ्यइदं०। यैत्र
मत्तांतरगाम किंचिदस्मिन्नयस्ते मे त्रतन्कर्मतोवा। अनयोहुत्यातच्छमयामि सर्वेत्प्यं
तुदेवाहविषो घृतस्य स्वाहाकृताहुतिरेतुदेवान्त्वाहा। देवेभ्यइदं०॥ ब्रह्म प्रतिष्ठा०न्त्वा
हा। ब्रह्मणइदं०। ततंमुआपुस्तदुतायते पुनः स्वादिष्ठाधीतिरुचथायशस्यते। अय५
समुदउतविश्वमेवजुः स्वाहाकृतस्य समुत्तप्युतमुवः स्वाहा। तमुभ्यइदं०। उदुयेत
मसुस्यरिपश्यंतु ज्योतिरुत्तरं। देवदेवनासुसुमगन्मज्योतिरुत्तम५ स्वाहा॥ सु

हरव
४१

र्यायेदं०। उदृत्यं ज्ञातवैदसं देवं वहंति कुतवः। दुःखे विश्वायुः सूर्यः ५ स्वाहा। सूर्याये
 दं०। चित्रं देवानां मुदं गृहनी कुं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्य ग्नेः। आप्राद्या वाद्यधिवी अंत
 रिक्षं ५ सूर्या आत्मा जगतस्तस्युषश्च स्वाहा। सूर्यायेदं०। यद्देवा अतिपादयानि
 वाचा चित्ययंतं देवहेतुनं। अरुयो अस्मा ५ अमिदुच्छुना यते न्यत्रा स्मन्मरु
 तस्तन्निधेत न स्वाहा। मरुद्भ्य इदं०। यत इदं भूया महेत तो नो अभये कृधि। मद्य
 वच्छुग्धितवतं न जतये विद्विषो विमधो जहि स्वाहा। इन्द्राय मद्यवत इदं०। स्व
 स्तिदा विशस्यति र्दं नृहा विमधो वृशी। इषे इदं०। पुर एतु नः स्वस्तिदा अभये कुरः स्वा
 हा। इन्द्राय इव ध्रुव इदं०। अमिगीर्मियेदतो न ऊन माप्याय य हरिवो वर्धमानः। युहा
 स्तोतभ्यो महिगोत्रा रुजा सिन्धुयिष्ठभाजो अर्धते स्याम स्वाहा। इन्द्राय हरिवत इदं०।
 अवते हेतु वरुण न मोक्षिरवयुजे मिरीमहे हविर्भिः। क्षयन् स्मभ्यमसुरपवेतो

६. प्र. राजन्नेना ५ सिशिप्रथः रुतानि स्वाहा वरुणा येदं ॥ उदुत्तुमं वरुणा पाशं मुस्मदवा
 धुमं विमध्युमं ५ अथाया अथा वयमदि त्वत्तु ते तवानागस्तो अदितये स्याम स्वाहा व
 रुणा येदं ॥ पुरुष संमितो युतो युतः पुरुष संमितः ॥ अग्ने तदस्य कल्पयुत्व ५ हिवेत्य
 यथातुथ ५ स्वाहा रुता हतिरेतु देवान् स्वाहा ॥ अग्नय इदं ॥ यत्पा कत्रामन सादी न दक्ष
 न युसस्य मुन्वते मती सः ॥ अग्निष्ठो तां क्रतु विदि जान न द्य निष्ठो देवा ५ सतुशो
 य जाति स्वाहा ॥ अग्नय इदं ॥ अध्वर्युः ॥ आर्षा यतां ध्रुवा माप्याप्या देवा गातु विदो ग्ना
 तुं विक्ता गातु मितुमन सम्य त इमं नो देव देवेषु युत ५ स्वाहा वाचि स्वाहा वाते धाः स्वा
 हा ॥ अंतर्वेद्युध्वैस्तिष्ठन् ध्रुवया हवनीये त्रीणि सनिष्ठ यज् ५ बिजु होति ॥ मध्यमे
 स्वाहा कारे बर्हि रनु प्रहरति ॥ यजमानः दिवेभ्यो गातु विन्दो यज्ञा य परमात्मन इदं
 ॥ अग्ने दध्या योशी तत नो ॥ यो नि ५ स्वाहा ॥ समिष्ठयजुरनु मंत्रयते ॥ दिवः स्वी

हेरव

४२

लोवततः दृष्टिः अथ्युत्थितः । तेनासुहस्रं कांडे नद्विषंत ५ शोचया मसि द्विष
 न्नेबुहशोचुलोषधेमोअह ५ उचं । वहिरनुप्रहतं ॥ संयुज्जपतिराशिषा । यजमान
 भागप्राप्ति ॥ इदं हविः प्रजनने मेअस्तु दशवीर ५ सर्वेगण ५ सुस्तये । आत्मस
 निप्रजासनिपशुसन्धमयसनि लोकसनि रष्टिसनि । अग्निः प्रजा बहुला मेकरो
 त्वन्मुपयोरेतोअस्मासुधत्तरायस्योषमिषुस्सर्जमुस्मासुदीधरुत्तश्वतस्य ॥ इधि
 काव्योअकारिषं जिह्वोरश्वस्य बाजिनः । सुरमिनो मुखी करत्यणु आय ५ षिता
 रिषत्त । दध्नः ॥ अध्वयेः ॥ अमिस्तृणी । द्विपरिधेद्विवेदितामिमाहि ५ सीरमुयाश
 योना ॥ होत्तृषदनाहरिताः सुवर्णानिष्का इमे यजमानस्य बुधे । होत्तृषदनेर्वदि
 ममिस्तृणाति ॥ पोषायवः । अग्नेणाहवनीर्यमणीताः पयो हव्य ॥ योवो योक्षी
 त्सवोविमुंचतुं । अंतर्वेदिविमुंचति ॥ तासु संततामुदकधारा ५ स्वावयति ॥ यज

हे०६०प्र०

४३

मानः॥सदसि सन्मैभ्रयाः सर्वमसि सर्वमेभ्रयाः पूर्णमसि पूर्णमेभ्रया अक्षि
तमसि मामेक्षेष्टाः॥आनीयमानासु जपति॥ प्राच्यां दिशि देवा रुत्विजो मार्जय
तां॥ दक्षिणायां दिशि मासाः॥ पितरो मार्जयतां॥ प्रतीच्यां दिशि गृहाः॥ पुरावो मार्जयं
तां॥ उदीच्यां दिश्या यो बंधयो व नु स्पृतयो मार्जयुंतां॥ उध्वायां दिशियुतः संव
त्सरो युजपतिमार्जयतां॥ प्रतिदिशं व्युत्सिंचति॥ सैमुदेवः प्रहिणोम्यक्षिताः
सां यो निमपि गच्छता॥ अक्षिदः प्रजयाभ्रया संमापरासेचि मत्पयैः॥ शोबं निन
यति॥ यदसुते सरस्वति गोघर्षेषु युन्मधुतिनमेवाजिनीवति मुखमंग्घ्रिसर
स्वति॥ मुखं विमृष्टे॥ अध्वर्युः॥ यंदेवा मनुष्ये रूपवेषमधारयन्॥ ये अस्मदपचित
सुस्तानुस्यभ्यमिहाकुंरु॥ उपवेषोपविद्धिनः॥ पूजां पृष्टिमथो धर्मा॥ द्विपदो नृश्वतु
प्यदो धुवाननर्षगाकुरु॥ उपवेषमादाय॥ योषवेषेऽश्वकसापाप्मानमृच्छतुयं हि

॥हेरवा॥

४३

ए
अः । उक्ते नि खनेत् । निरस्येहा । निः पाप्मानं निरमुं नुदु ओ कंसः सुपत्न्यः चतु
न्यति । निर्वर्धयेन हविषे रं णं परां शरीत् ॥ इति स्तुः परावर्त इहिये च जना ५ अति
इति स्तोति रोचना याचुस्सूर्यो असदिवि । पुरमां लो परावर्तु मिदो नयतु रचुहा ।
यतो न पुनरायति शश्वतीभ्यः समाभ्यः । हेतः पाप्मा वै धिष्ण पाप्माने ॥ कस्त्वा युन
क्ति सत्वा विमुंचतु । यं ते विमुंचति ॥ या निघूर्मे कृपालान्यु पचिन्वति वेधसः । एषा
स्तान्यपि ब्रूत इदं वा एव विमुंचतां । कपालानि विमुंचति ॥ यथेते प्रतिनिष्क्रामति
॥ ब्रह्मा दिवो भागो सिं ब्रह्म भागं प्राश्य ॥ अया इग्नि जीत वेदा अदव्यो अंतरः एवो
अस्मिन्निषदा सुन्वांस्तनि ५ सुविमुचानो विमुंच धेत्यस्मा सुदणं जात वेदोय
चमद्रं प्रणोयच्छा भिवस्यो अस्मान्त्सं नः स्वज सु मत्या वाजवत्या । समिधमाधा
ययथेते प्रतिनिष्क्रामति । यजमानः । अत एवोपो त्याय विस्त्रोः कस्ये त्यभिमा

त। उषाश्रुतस्मै निमृकुसर्वपाप ५ समूहतां। योनः सुपत्न्योरणो मर्तो भिदास
 तिदेवाः। इध्मस्येव प्रक्षायतो मातस्योच्छेष्टिकिंचन। अगन्नुसुवः सुवरगन्मसदरा
 स्तेमाच्छित्तिपुत्रे तपस्तस्मै तेमा वृक्षिसुभरसिधे रश्मीनामो युधी अस्यायुर्मधे
 हिवर्चो धा असिवर्चो मयि धेहि। आदित्यमुपतिष्ठते॥ इदमहं पाप्मानुभ्यात् व्यपाभ्यो
 दिग्भ्योस्यै दिवोस्मादुतरिक्षादस्यै दधिवा अस्मादुन्नाद्यान्निर्भन्नामिनिर्भक्तः स यं हि
 ष्मः। यं देहितस्य वृधं मनसा ध्यायति। ऐं शीमावतमन्वावर्त्ते। प्रदक्षिणमावर्त्ते ते॥ पु-
 ण्या भवेतु या लक्ष्मीः परा भवेतु याः पापीः। दक्षिणाम ५ समभिपयावर्त्ते ते॥ ते जोसि
 आहवनीयमुपयावर्त्ते ते॥ समुहं पूजया संमया प्रजासमूह ५ रायस्योषेण संमया
 रायस्योषः। उपतिष्ठते॥ समिधे। अग्ने मे दोदिहिसन्नेह्याते अग्ने दोद्या सं। अग्नय इ-
 दं॥ उपसमिधे॥ वसुमान् युतो वसो यावभूया सं। उपतिष्ठते॥ अग्ने वद्रे स्वदितुं नस्त-

६५ नये पितुं पचा विभ्र ५ शंतो का पतनु वे स्यो नैः ॥ दक्षि णान्वि ॥ अग्न आ स ५ पि प व स ५
 १५ सु ओ वो र्जु मि ष च नः ॥ आ रे वा ध स्व दृ च्छु नो ॥ अग्ने प व स्तु त्वा पा अ स्मे व चैः सु वा यो र धु त्यो ष
 ५ रु यि म यि ॥ अग्ने गृ ह प ते सु गृ ह प ति र हं त्व या गृ ह प ति ना भू या स ५ सु गृ ह प ति र्म या
 त्वं गृ ह प ति ना भू याः शत ५ हि मा स्ता मा शि षु मा रा से ॥ मु क श म् पे ज्यो ति ष्म ती ॥ गा र्ह प
 त्यं ॥ ज्यो ति षे तं त वे त्या मु क श म् न्म नु मा ज्यो ति षा त न्ना अं त रा ग्नी नि षी द ति ॥ वे द त्वा
 न्यु प स्य आ धाय ॥ दे वे वा य त्तु ह नः ॥ धि यो म ध्या स ति ॥ अग्नि मी ते भ्यो रक्ष तु ग च्छे म सु
 कृ तो वृ यं ॥ ये दे वा य त्तु मु षः ॥ व यो अग्नि म्मि चा व रु णा व रे प्या रा ची णा भा गो यु व यो
 यो अ स्ति ना वं ग्ग स्तु नाः ॥ सु कृ त स्य लो के त्व त् दे व ह्ये अधि रो च ने दि वः ॥ ये दे वा य त्तु ह
 नो त रि ष्यं ध्या स तो वा यु र्मा ते भ्यो रक्ष तु ग च्छे ॥ वृ यं ॥ ये दे वा य त्तु मु षां त ॥ तं वा यु व
 यो या मि रा चीः स वि त दे व या नो रं तु रा द्या वा धि वि वी चि यो ति ॥ गृ हे श्व स र्वैः पू ज या न्व म्

हे गुरु

४५

सुवोरुहाणास्तरत्नारजा ५ सि।येदेवायज्ञह्नोदिव्यध्यासते।सूर्योमातेभ्योरक्षतु
 गच्छे० वृषायेदेवायज्ञसुषोदि० येनेर्दयसुमभरः पया ५ स्थुत्तमेनहविषाजातवे
 ने दः।तेनात्विमुत्तवर्धयेम ५ सजाताना ५ श्रैष्ठ्यात्त्येनो अंतर्वेद्यासीनोतीमोक्षा जप
 ति।स्वायतनंगत्वा कस्त्यायुनक्ति सत्वाविभुचतु॥ सर्वमनुवीक्षते॥ अग्नेव्रतपते
 व्रतमचारिषुतदशकुंतन्येराधि।वायो० आदित्य० व्रतानां व्रतपते० व्रतं विस्रजते
 यज्ञो वभ्रवस आ वभ्रवस प्रजसे सवारधेः सदेवानामधिपतिर्वभ्रवसो अस्मा ५
 अर्धिपतीन्करोतुवृय ५ स्यामपतयोरयोणा।यज्ञस्य पुनरात्मेभंजपति॥ गोम्या ५ अ
 जेविमा ५ अश्वीयुतो नृवत्सखा सदुमिदप्रमुष्पः। इडावा ५ एषो असुरप्रजावन्दी
 र्योरुयिः पृथुवृधः सुभावान्। पाङ्कजम्यजति॥ यस्तु शंचते यस्तु नमो नमश्चते यस्तु।
 शिवे नमो संतिष्ठ स्वस्थो ने नमो संतिष्ठ स्वस्व सुभस्ते नमो संतिष्ठ स्वस्व ज्ञस्व वचं से नमो संति

५०६ प्र. सखयुत युद्धि मनुसंतिष्ठ स्वोपतेयसुनमुउपतेनमुउपतेनमुउपतेनमः। ज
 गति॥ होहिरसिरश्चमेपाप्मानमृतात्सत्यमुपागामसुश्रद्धा॥ अपउपसः॥ यथ
 ५६ तेषांतिनिष्कामतिः जाह्नवा ५ सपयितवै। संप्रेष्यति॥ अग्नेनयसुपथागुयेभु
 र्मान्विश्वानिदेववृषुनानिविद्वान्। युगोध्यस्मज्जुहुराणामेभ्यश्चिह्नतेनमउलि
 विधेमाप्रवः शुक्रायमानवेभरध्वः हव्यं मुतिचाग्नयसुरता। सोदैवनिमानुपा
 नृच ५ प्यंतर्विश्वानिविद्वान्नाजिगाति। अ-ज्जगिरोमृतयोदिव्यंतीरुमिंयंतिदविण
 भिक्षसाणाः। ससंदश ५ सुप्रतीक ५ स्वदैहव्यवाहमरुतिमानुषाणां। अग्नेत्वं
 मुस्मयुयोध्यमीनाअनाग्निचाभ्यमंतहुताः पुनरस्मभ्य ५ सुवितायदेवृक्षांविश्वे
 भिरुजरेभिर्यजत्र। अग्नेत्वंपारयानव्योअस्यान्स्वस्तिभिरतिदुर्गाणि विश्वा। रुद्ध
 दृष्टिर्वहुत्तानंशुवभवीतोकायुतनयायुगयोः। प्रकारवोमनुनाव्यमानादेव

हेरवु०

४६

श्रीचैतन्यथदेवयंतः॥ दक्षिणावाङ्मज्जीनीप्राच्येति हविर्भरंस्तुन्नये चूताची॥ ॥ मन्त्र
राकुर्वतां कर्मप्रचवेताध्वरेषु यत्॥ स्मरणदेवतदिसोः संस्पर्णस्य दिति श्रुतिः॥ ॥ इ
निहिराय केरी र्गर्ण गार प्रयोग समाप्तः॥ ५ ॥ लिखितं भैरवनाथ ब्राह्मण पुस्त
कं॥ ॥ ५ ॥ ६ ॥ ७ ॥ ८ ॥ हेरवलंबोदराय नमः॥ ९ ॥ १० ॥ ११ ॥
१२ ॥ १३ ॥ १४ ॥ दुटिराजगणाधिपाय नमः॥ ॥ लंबोदराय नमः॥

Accd
29/03

॥ अथ विष्णुदेवकीर्तनं ॥